

ҚИШЛОҚ ҲАЁТИ

Ўзбекистон
Республикаси
ижтимоий-
иқтисодий
газетаси

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Qishloq HAYOTI

№ 101-102 (6.315). Сотувда эркин нархда

АДОЛАТ - ҚОНУН УСТУВОРЛИГИДА

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ
МАЖЛИСИНING ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ОЛТИНЧИ СЕССИЯСИДАГИ МАЪРУЗАСИ

Ассалому алайкум, кадр-
ли ватандошлар!
Мухтарам халқ депутат-
лари!

Аввало, барчангизни ки-
риб келаётган энг улуг, энг
азиз байрам - Ватанимиз
мустақиллигининг ўн йил-
лик айёми билан чин қал-
бимдан самимий муборак-
бод этишга ижозат бергай-
сизлар.

Азиз дўстлар!
Ўтган ўн йиллик яқин та-
рихимизни сарҳисоб
қилиш, барча соҳаларда
эришган улкан ютуқлари-
мизни таърифлаш, шу жум-
ладан, камчиликларимизни
ҳам ҳолисона баҳолаш, бир
сўз билан айтганда, шу давр
мобайнида амалга оширган
ишларимиз ҳақида ҳисобот
бериш, уларнинг барчасини
бир маърузада акс эттириш
жуда мураккаб ва қийин ва-
зифа эканини ҳаммамиз
яқини тушунамиз.

Лекин мен бугун мана шу
юксак минбардан туриб,
сиз, мухтарам халқ вакилла-
рининг очик чеҳрангизга
қараб, сиз орқали бутун хал-
қимизга бир ҳақиқатни ай-
тишни истардим.

Бу ҳақиқат шундан ибор-
атки, асрлар давомида кўп-
кўп қурбонлар бериб, ма-
шаққатли синовлардан ўтиб,
мислсиз оғир қунларни
кўриб, не-не йўқотишлар,
зулм-зўравонликларни бо-
шидан кечирган, аммо озод
бўлиб, эркин бўлиб ҳур Ва-
танда яшаш учун кураш
йўлидан қайтмаган халқи-
мизнинг ана шу азалий ар-
мони айнан бизнинг қунла-
римизда рўёбга чиққан,
бундай саодат барчамизга
насиб этгани учун Яратгани-
мизга минг-минг шукрона
айтишимизни хоҳлардим.

Биз мана шу ўн йил даво-
мида янги ҳаёт, янги жамият
қуриш борасида оламшумул
воқеаларга бой бўлган
тарихий йўлни босиб ўтдик.
Бу йўлда муваффақият ва
қувончлар ҳам, изтироб ва
машаққатлар ҳам бўлгани
табиий, албатта.

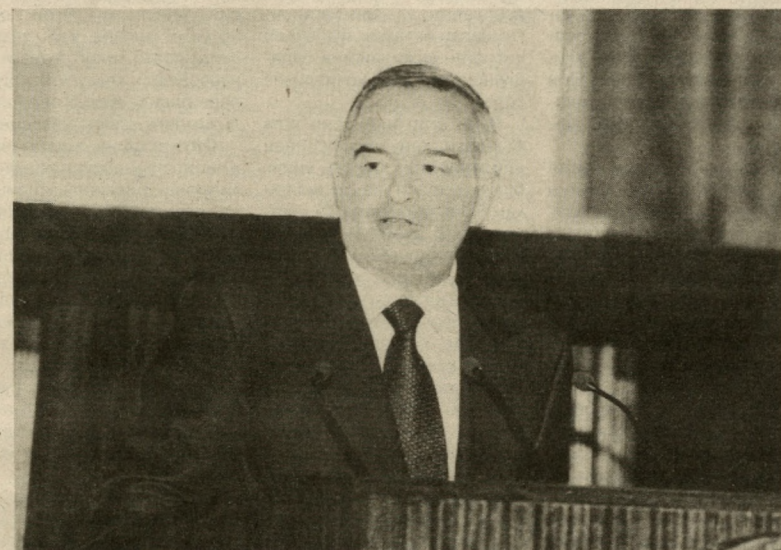
Лекин биз ўз олдимизга
қўйган улуг мақсадлар сари
қатъият билан интилиб ти-
нисиз меҳнат қилдик, ҳар
қандай қийин шароитда ҳам
танлаб олган йўлимиздан
қайтмадик.

Айниқса, очик демократик
давлат ва жамият қуриш мақ-
садида янги босқирлар
ва бозор муносабатларига
асосланган иқтисодиёт тизи-
ми шаклланиши ҳамда ўзи-
мизга мос ва ўзимизга ҳос
мустақил ривожланиш стра-
тегиясини амалга ошираёт-
ганимиз, жаҳон ҳамжамияти-
да муносиб обрў-эътибор
қозонганимиз Ватанимиз-
нинг буюк келажаги сари
қўйилган муҳим қадамдир.

Мамлакатимиз сарҳадла-
рининг дахлсизлиги ва су-
веренитетини, халқимиз-
нинг тинч ва осойишта
ҳаётини ишончли ҳимоя
қилиш мақсадида тезкор,
замонавий, қудратли Ку-
роллик Қуларимизни таш-
кил этганимиз, ўз вақтида,
қуқур ўйлаб қилинган иш-
мизнинг тасдиғи бўлди, де-
сак хато бўлмади.

Миллий қадриятлар, эзгу
аъналар, тилимиз, муқад-
дас динимизнинг ҳаётдаги
ўрни қайта тиклангани ҳам
жамиятимиз қиёфасини
ўзгартиришда, маънавияти-
мизни, одамларимизнинг
онгу тафаккурини юксалти-
ришда ўзининг ижобий са-
марасини бермоқда.

Энг муҳими, кўпмиллатли
Ватанимизда ҳукм сураёт-
ган тинчлик ва барқарор-
лик, миллатлараро тотувлик
муҳити - бизнинг беқиёс
бойлигимиз эканини юрти-

мизда яшаётган ҳар бир
миллат ва элат вакили ўзи-
нинг кундалик ҳаётида ҳис
этиб турибди.

Бугун миллий истиклол
ғоясини ўзида тўлиқ мужас-
сам этакдиган юрт тинчилиги,
Ватан тараққиёти, халқ фа-
ровонлиги каби олижаноб
мақсадлар атрофида сиё-
сий ва ижтимоий кучлар
жипслашганлиги, элимиз-
нинг иродаси, салоҳияти ва
куч-қудрати сафарбар эти-
лаётгани - буларнинг бар-
часи ҳаммамизни қувонти-
ради ва келажаққа бўлган
ишончимизни мустаҳкам-
лайди.

Бир сўз билан айтганда,
биз танлаган тараққиёт мо-
дели, бозор иқтисодиётига
таянган очик демократик
давлат қуриш, фуқаролик
жамияти асосларини шакл-
лантирадиган янги ҳаёт
барпо этиш ҳаракатлари-
мизнинг, бир томондан - кўп
асрлик тарих, буюк маданият,
юксак миллий аъна-
лар, муқаддас қадриятлар-
га, иккинчи томондан эса -
жаҳон халқларининг энг ил-
гор ютуқларини ўзида му-
жассам этган таърибига
асосланган йўлимизнинг
тўғри эканини ҳаётнинг ўзи
тасдиқламоқда.

Азиз дўстлар!
Ҳаётимизнинг бугунги
босқичида демократлашти-
риш, тубдан янгиланиш жа-
раёнилари жамиятимизнинг
барча соҳаларини қамраб
олди десак, асло муболага
бўлмайди. Тараққиётимиз-
нинг ҳозирги босқичидаги
бош стратегик вазифа, бу -
2000 йил июнь ойида қабул
қилинган, жамиятимизнинг
сиёсий, иқтисодий ва маъ-
навий соҳаларидаги ислохот-
лар жараёнини эркинлашти-
риш Дастурини амалга оши-
ришдан иборат.

Бугун мен ана шу Дастур-
нинг муҳим таркибий қисми
бўлган суд-ҳуқуқ тизимини
эркинлаштириш ва демок-
ратлаштириш масалалари-
га тўхталиб ўтмоқчиман.

Қонуи устуворлигини таъ-
минлаш, шахс, оила, жамият
ва давлатнинг ҳуқуқ ва ман-
фаатлари муҳофазасини ку-
чайтириш, аҳолининг
ҳуқуқий маданияти ва
ҳуқуқий онгини ошириш, фу-
қароларни қонунга бўйсун-
иш ва ҳурмат руҳида тарби-
ялаш - бу ривожланган бо-
зор иқтисодиётига асослан-
ган чинакам демократик,
ҳуқуқий давлат ва эркин фу-
қаролик жамияти қуришнинг
нафақат мақсади, балки
унинг воситаси, энг муҳим
шарти ҳисобланади.

Мустақиллик йилларида
суд-ҳуқуқ тизимини эркин-
лаштириш ва демократлаш-
тириш борасида муҳим
қадамлар қўйилганини
эътироф этмоқ лозим.

Бунинг натижасида мам-
лакатимизда замонавий де-
мократия талабларига жа-
воб бера оладиган суд тизи-
ми шаклланимоқда.

Суд бугунги кунда аввал-
гидек ҳукмрон коммунистик
тизимнинг қатагон ва жазо-
лаш аппарати эмас, балки у
ҳар бир инсон ва фуқаро-
нинг ҳуқуқ ҳамда эркинлик
қаратилган чинакам муста-
қил давлат институтига ай-
ланмоқда. Фуқароларнинг
судга ишончи мустаҳкамла-
ниб бормоқда.

Хурматли депутатлар!
Юртимизда бу соҳада
бўлаётган ижобий ўзгариш-
лар босқичма-босқич амал-
га оширилаётган ислохот-
лар натижасидир.

Келинг, шу йўлда босиб
ўтган босқичларни бир эс-
лайлик.

1993 йили қабул қилинган
«Судлар тўғрисида»ги би-
ринчи Қонундаёқ айбсизлик
презумпцияси, ҳимояга
бўлган ҳуқуқ, суд жараёни-
даги тортишув ва ошқорла-
лик каби умумэътироф
этилган тамойиллар белги-
лаб қўйилган эди. Улар кей-
ин жамият-процессуал, фу-
қаролик-процессуал ва бо-
шқа кодекс ҳамда қонунлар-
да ривожлантирилди.

Ислохотларнинг мана шу
босқичида суд иш юрти-
шининг, том маънодаги му-
стақил ва фақат қонун олди-
да жавоб берувчи суд тизи-
мининг қонуний асослари
яратилди. «Фуқароларнинг
ҳуқуқлари ва эркинликлари-
ни бузадиган ҳатти-ҳара-
катлар ва қарорлар устидан
судга шикоят қилиш тўғри-
сида»-ги, «Адвокатура тўғри-
сида»-ги, «Адвокатлик фао-
лиятининг ҳақолатлари ва
адвокатларнинг ижтимоий
ҳимояси тўғрисида»-ги қонун-
лар, фуқаролар, юри-
дик шахсларнинг ҳуқуқ ва
манфаатларини суд орқали
ҳимоя қилишни қўлайти-
ришга, суд тизимини де-
мократлаштиришга қара-
тилган бошқа қонунлар
қабул қилинди.

Жаҳон таърибасини
ҳисобга олиб, биринчи мар-
та мамлакатимизда Конститу-
циявий суд таъсис этил-
ди. Бозор иқтисодиётига
ўтиш шароитидаги ҳўжалик
муносабатларида қонунчи-
лиқни таъминлашда муҳим
роль ўйнаётган ҳўжалик
судлари тизими яратилди.

2000 йилда янги тахрир-
даги «Судлар тўғрисида»-ги
Қонуннинг қабул қилиниши
суд тизимини ислох қилиш
да муҳим босқич бўлди.
Унда мустақиллик йиллари-
да суд-ҳуқуқ тизимини
ислох қилиш борасида ор-
тирилган таърибадан ҳуло-
са чиқарилиб ҳамда судлар
фаолиятининг янада демок-

ратлашуви ва такомиллашу-
ви учун шароит вужудга кел-
тирилди.

«Судлар тўғрисида»-ги
янги Қонуннинг моҳияти ни-
мадан иборат?

Биринчи ва энг асо-
сийси - давлат ҳокимияти-
нинг бўлинишига оид кон-
ституциявий тамойилдан
қаратилган чинакам муста-
қиллигини таъминлашнинг
тўлақонли мустақил тар-
моғи бўлган суднинг муста-
қиллигини таъминлашнинг
мустаҳкам механизми яра-
тилди.

Судьялик лавозимларига
номзодларни тавсия этиш,
уларнинг ваколатларини
тўхтатиш ва муддатидан ил-
гари тугатиш ҳақида тақ-
димномалар киритиш вако-
латлари Адлия вазирлиги
тасаруфидан чиқарилди.
Бу ваколатлар Ўзбекистон
Республикаси Президенти
ҳузурида тузилган Судья-
ларни танлаш ва лавозим-
ларига тавсия этиш бўйича
олий малака комиссияси
зиммасига юланди.

Иккинчидан, умумий
юрисдикция судларининг
ихтисослашуви қонуний му-
стаҳкамланди. «Фуқаролик ва
жиноят ишлари бўйича ало-
ҳида судларни ташкил этиш
механизми жорий қилинди.

Ҳаётнинг ўзи бу қарор-
нинг тўғрилигини кўрсатиб
турибди. Судларнинг ихти-
сослашуви ишларни кўриб
чиқиш сифатини оширмоқ-
да, фуқароларнинг ҳуқуқ ва
эркинликларини ҳимоя
қилиш кафолатини кучай-
тирмоқда.

Учинчидан, судлар фао-
лиятини моддий-техника ва
молиявий жиҳатдан таъмин-
лаш вазифаси махсус вако-
латли мустақил орган - Адлия
вазирлиги қўшмадаги Суд де-
партаменти зиммасига ю-
латилди. Бу департамент
судларнинг мустақиллиги ва
фақат қонунга бўйсунуши та-
моийилларига қатъий амал
қилиш ҳолда иш юртиши
белгилан қўйилган.

Тўртинчидан, «Судлар
тўғрисида»-ги аввалги Қонун-
дан фарқли ўлароқ, янги
қонун асосида суд кадрлари-
ни танлаш ва тайинлашнинг
самарали ва демократик
ҳуқуқий механизми яратилди.

Мазкур Қонунга муво-
фиқ:
судьялар захираси суд-
лар, ҳуқуқни муҳофаза
қилувчи органлар, муассас-
алар, ташкилотлар, судья-
ларнинг жамоатчилик бир-
лашмалари аъзоларининг
таклифи асосида судьялар-
нинг малака (квалификаци-
он) ҳайъатлари томонидан
шакллантирилди;
судьялик лавозимига
номзодлар ҳақидаги тақ-
лифлар Суд департаменти-
да жамлаб борилади, унинг
зиммасига судьялик лаво-
зимига номзодларнинг ҳуж-

жатларини йиғиш ва тайёр-
лаш, суд кадрлари малака-
сини ошириш вазифаси юк-
латилади;

номзодларни муқобил-
лик асосида кўриб чиқиш
ҳамда судьялик лавозимига
тайинлаш ҳақида тақдимно-
ма киритиш судьялардан,
Олий Мажлис депутатлари-
дан, ҳуқуқшунос олимлар-
дан, ҳуқуқни муҳофаза
қилувчи идоралар ҳамда но-
давлат ташкилотларининг
вакилларидан иборат тар-
кибда Ўзбекистон Респуб-
ликаси Президенти ҳузури-
да тузилган Судьяларни
танлаш ва лавозимларига
таъсия этиш бўйича олий
малака комиссияси томони-
дан амалга оширилади.

Суд кадрларини танлаш
ва тайинлашга доир яратил-
ган тизим суд ҳокимияти-
нинг амалдаги мустақилли-
гини, судьялик лавозимига
тайинлашда ҳолислиқни
таъминлайди.

Суд-ҳуқуқ соҳасидаги
асосий ҳужжат ҳисобланган
«Судлар тўғрисида»-ги янги
Қонунга мувофиқ жиноий-
процессуал ва фуқаролик-
процессуал қонунчиликка
ўзгартиришлар киритилди.
Ишларни кўриб чиқиш-
нинг апелляция тартиби жо-
рий қилинди. Бу суд ҳатола-
рини ўз вақтида тузатиш,
суд иш юртишида санса-
лорликка йўл қўйилмасли-
гининг муҳим кафолати
бўлди.

Янги қонунга мувофиқ
апелляция инстанцияси
суд ишни қайта кўриб чи-
қиш учун судга юбормас-
дан, ўзи мазмунан кўриб
чиқишга ҳақли.

Ҳўқм, ажрим ва қарор-
ларнинг қонунийлиги, асо-
слилиги ва адолатлилигини
юқори судлардаги кассация
инстанцияларида кўриб чи-
қиш тартиби ҳам ислох
қилинди. Фуқаролар қону-
ний кучга кирган суд қарор-
идан норози бўлган тақ-
дирда ўз ҳуқуқларини кас-
сация инстанцияси суди-
нинг мажлисида ҳимоя
қилиш имкониятига эга
бўлдилар. Бунда ҳимоя би-
лан айблов ҳуқуқий жиҳат-
дан тенглаштирилди.

Фуқароларга суд қарор-
лари устидан апелляция ёки
кассация тартибида шикоят
бериш йўли билан ўз
ҳуқуқларини ҳимоя қилиш
усули, танлаш имконияти
берилди.

Суд тизими билан бир
қаторда жамиятда қонуний-
лиқни ва ҳуқуқ-тартиботни
таъминловчи Ички ишлар
вазирлиги, Прокуратура,
бошқа ҳуқуқни муҳофаза
қилувчи органлар тизимида
ҳам қуқур ислохотлар рўй
бермоқда.

Азиз дўстлар!
Шубҳасиз, ҳаётимиздаги
барча тармоқ ва жараён-
ларда амалга оширилаёт-
ган ижобий ўзгаришлар
қаторида ҳуқуқни муҳофаза
қилиш соҳасида ҳам жорий
қилинаётган ислохотлар
ўзининг самараси ва нати-
жасини бера бошлади.

Энг муҳими, бу ислохот-
лар ижтимоий ҳаёт ва дав-
лат қурилишининг демок-
ратик ўзгаришлар йўлида бос-
қичма-босқич амалга оши-
рилишини таъминлади.
Лекин, шу билан бирга,
шуни таъкидлашимиз за-
рурки, ижтимоий тараққиёт
одинлари, жамиятимизда
рўй бераётган, узокни
қўзлаб амалга оширилаёт-
ган демократик жараёнлар
суд-ҳуқуқ тизимига жорий
қилинаётган ислохотларни
танқидий баҳолаб, уларни
янада қуқурлаштиришни ва
қатъиятлик билан олиб бо-
ришни талаб этмоқда.
(Давоми 2-бетда)

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг иккинчи чақириқ Олий Мажлисининг олтинчи сессиясидаги маърузаси юзасидан

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислам Каримовнинг Ўзбекистон муста-
қиллигининг ўтган ўн йили мобайнида
амалга оширилган тарихий ўзгаришлар
чўқур ва муфассал таҳлил этилган, келгу-
сидаги демократик ўзгаришларга, суд-
ҳуқуқ ислохотларини қуқурлаштиришга,
жиноят-ҳуқуқ сиёсатини либераллашти-
ришга доир асосий вазифалар белгилан
берилган маърузасини тинглаб, Ўзбеки-
стон Республикаси Олий Мажлиси қ а р о р
қ и л а д и:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислам Каримовнинг маърузасидаги концепту-
ал қоидалар ва ҳулосалар маъқуллансин ҳамда
улар Олий Мажлисининг келгуси фаолиятида
инобатга олинсин.

2. Маърузанинг жиноий жазоларни либе-
раллаштириш, қонун устуворлигини таъмин-

лаш, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини,
жамият ҳамда давлат манфаатларини ҳимоя
қилиш сари қаратилган йўлни ҳаётга татбиқ
этишга доир дастурий ҳулосалари прокурату-
ра, бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари,
судлар фаолияти учун асос қилиб олинсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъ-
камасига, барча даражадаги давлат ҳокимияти
вакиллик ва ижроия органларига, сиёсий
партиялар ҳамда бошқа жамоат бирлашмала-
рига мустақиллик ва демократия қўлга киритган
ютуқларини ҳимоя қилиш, ижтимоий адолат,
фуқаролар тинчлиги ҳамда тотувлигини таъ-
минлаш ишларини қўлайтириш тавсия этилсин.

Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлисининг Раиси
Э.ХАЛИЛОВ
Тошкент шаҳри, 2001 йил 29 август

Иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг олтинчи сессияси тўғрисидаги АХБОРОТ

29 август кўни Тошкентда иккинчи
чақириқ Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлисининг олтинчи сессияси
ўз ишини бошлади.

Парламент сессияси ишида Ўзбеки-
стон Республикаси Президенти Ислам
Каримов иштирок этмоқда.

Мажлислар залида Вазирлар Маҳкамаси

аъзолари, республика ташки-
лотларининг раҳбарлари, хори-
жий давлатлар элчилари ва
дипломатия корпусининг ва-
киллари, чет эл ва мамлакат-
миз оммавий ахборот восита-
ларининг мухбирлари ҳозир
бўлдилар.

Сессияни Олий Мажлис Раи-
си Э.Халилов бошқармоқда.

Олий Мажлис сессиянинг
ишчи органи - котибиятни тузди
ва сессия кўн тартибини тас-
диқлади.

Айрим сайлов округларида
бўлиб ўтган Ўзбекистон Рес-
публикаси Олий Мажлиси депу-
татлари сайлови яқунлари
тўғрисидаги ахборот билан
парламентнинг Регламент,
одоб ва депутатлар фаолияти-
нинг таъминоти комиссияси раиси Ш.Ҳўжани-
ёзова сўзга чиқди.

Шундан кейин Ўзбекистон Республикаси
Президенти Ислам Каримов сўз олди.

Давлатимиз раҳбари Ўзбекистон эришган
мустақиллигининг чўқур аҳамиятини, мамла-
катни демократия ва тараққиёт йўлидан муста-
қил ривожлантиришнинг ўтган ўн йил ичида
ижтимоий турмушининг барча соҳаларида со-
дир этилган тўб ўзгаришларнинг муҳимлиги-
ни таъкидлаб, суд-ҳуқуқ тизимини такомил-
лаштириш, жиноят тўғрисидаги қонун ҳужжа-
тларини инсонпарварлик, адолат, ҳуқуқий фу-
қаролик жамияти принципларига мувофиқ ра-
вишда эркинлаштириш масаласига алоҳида
тўхталди. (Маъруза матбуотда эълон қилин-

моқда).

Олий Мажлис Халқаро ишлар ва парламент-
лараро алоқалар қўмитасининг раиси Э.Вохид-
ов, Ўзбекистон Езувчилар уюшмаси раиси
А.Орипов, Хоразм вилоят ҳокимининг ўринбо-
сари, вилоят хотин-қизлар қўмитасининг раи-
си Ш.Ҳўжаниёзова, Сурхондарё вилоят кўз
касаликлари шифохонасининг бош врач
Р.Мухаммадиев, Ўзбекистон Халқ демократик
партияси Қашқадарё вилоят кенгашининг би-
ринчи котиби Ф.Омонов, Тошкент давлат
шарқшунослик институтининг ректори Н.Иби-
рохмимов, «Қизилқумнодирметаллолтин» дав-
лат концерни раиси Н.Кучерский мустақил
Ўзбекистоннинг қарор топиши ва мустаҳкам-
ланишида, мустақил ривожланишининг ўтган
йиллари мобайнида мамлакат эришган ютуқ-
ларда давлатимиз раҳбарининг улкан ролини
алоҳида таъкидлаб, суд-ҳуқуқ тизимини чўқур
ислох қилиш, жиноят тўғрисидаги қонун ҳуж-
жатларини либераллаштириш концепциясини
қизгин қўллаб-қувватлашди.

Олий Мажлис Ўзбекистон Республикаси
Президенти Ислам Каримов маърузаси юза-
сидан қарор қабул қилди.

САМАРҚАНД - ТААССУРОТЛАР ШАҲРИ

Самарқандда ўткази-
лаётган «Шарқ тароналари»
III халқаро мусиқа
фестивали янги истеъ-
допларни, сеҳрли овоз
соҳибларини кашф этиб,
дунё жамоатчилигига та-
ништиришда давом эт-
моқда.

28 август кўни қўхна Регис-
тон майдонида Япония, Исро-
ил, Покистон, Германия, Озар-
байжон, Туркменистон ва Жа-
зоир давлатларидан келган
санъат усталари ўз миллий
қўшиқлари билан минглаб мух-
лислар кўнглини хушнуд этган
бўлса, 29 августа Ҳиндистон,
АҚШ, Туркия, Италия, Непал,
Ўзбекистон санъаткорлари
шундай имкониятга эга бўлди.

«ШАРҚ ТАРОНАЛАРИ»
КУНДАЛИГИ

Фестивал иштирокчилари
учун ҳар бир кўн янги-янги та-
лабларга бой бўлмоқда.
Қизилқумнодирметаллолтин, мат-
буот анжуманлари, илмий-
ижодий конференциялар
қаторига саёхатлар ҳам қўши-

ляпти.
Қадимий Бухоро шафари-
дан қайтган фестивал ишти-
рокчилари шу кўн Самарқанд
шаҳридаги профессор Хов-
ренко номидаги вино ишлаб
чиқариш корхонасида бўлиб,
вилоят тадбиркор ва ишби-
лармонлари билан учрашди.
Улар мамлакатимизда амалга
оширилаётган иқтисодий ис-
лохотлар самарасини самар-
қандлик тадбиркорлар эриш-
ётган ютуқлар мисолида
қўрдилар.

(ЎЗА)

АДОЛАТ - ҚОНУН УСТУВОРЛИГИДА

(Боши 1-бетда)

Шуни очик-ойдин тан олиш лозимки, бу соҳада эришилган ижобий натижаларга қарамай, суд-хукук соҳасида ҳамон совет тизимининг асоратлари сезилмоқда. Аниқроқ айтганда, суд фаолиятига доир қабул қилинган қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар умумэтироф этилган халқаро демократик меъёрларга борган сари мослаштирилмаётган бўлса-да, афсуски, судьялар, прокураторлар ва тергов органлари ҳодимлари, бир сўз билан айтганда, қабул қилинган янги қонунларни ҳаётга таътиб этиши лозим бўлган кишиларнинг дунёқараши ва тафаккури анча қийинчилик билан ўзгарапти.

Буни очик тан олиш керак. Бизнинг бош вазифамиз - ўтмиш асоратларидан имкони борида тезроқ қутилишдир.

Энг аввало, жазолашнинг репрессив, озодликдан маҳрум қилиш ҳолатлари қисқартириш ҳисобига қонунчиликнинг адолат ва инсонийлик каби тамойилларининг кучайишини ва амалда қўлланишини таъминлашимиз зарур.

Маълумки, совет қонунчилигида иқтисодий жиноятларда ҳимоя қилинадиган асосий субъект бўлиб, давлат субъекти ҳисобланган. Шунинг учун ҳам давлатга зарар етказиш ҳолларига ўта оғир жиноят сифатида қаралган ва бунга йўл қўйган шахслар ўта шафқатсизлик билан жазоланар эди. Хусусан, жуда катта миқдорда давлат мулкни ўғирлаган ёки пора олган жиноятчи шўро даврида амалда бўлган қонунчиликка мувофиқ ўлим жазосига ҳукм қилинар эди.

Мисол учун, 1986 йилда СССР Олий суди Ўзбекистоннинг собиқ пахта тозалаш саноати вазири Ваҳобжон Усмоновни ноқонуний тергов усуллари билан қўлга олишдан сохта гувоҳликлар асосида катта миқдорда пора олганликда айбала, ўлим жазосига ҳукм қилган эди. Суд ҳукми ижро этилиб, орадан 12 йил ўтган, 1998 йилда В.Усмонов баътамом оқланди, жиноий иш эса унинг хатти-ҳаракатларида жиноят таркиби йўқлиги сабабли ҳаракатдан қолдирилди.

Бугун бизнинг ҳуқуқий доктринасидан мутлақо янги-ча, демократик тамойилларга асосланган. У, энг аввало, Ўзбекистон Конституцияси талабларига кўра инсон ҳуқуқларининг устуворлигини таъминлайди. Инсон ҳимоянинг бош субъекти бўлиб, унинг ҳаёти ва соғлиғига суиқасд қилиш оғир жиноят ҳисобланади.

Лекин шуни афсусланиб тан олишимиз керакки, хали-бери қонунчилигимизда ҳам, қонунни қўллаш фаолиятимизда ҳам ўтмиш замоннинг иллатларидан ҳамон қўтила олмаямиз. Суд-тергов таърибасида баъзан умуман тоқат қилиб бўлмайдиган мантиқсизликларга йўл қўйилмоқда.

Ҳақиқат учун унчалик хавфли бўлмаган қонунбузарлиқни содир этган шахс судларимиз томонидан амалдаги қонунларимизга кўра беш йил ёки ундан ҳам кўп муддатларга озодликдан маҳрум этилади.

Масалан, Фаргона вилояти, Охунбобоев туман суди томонидан 20 ёшли Моргунов болалар боғчаси ошхонасидан 8600 сўмлик идиш-товуқ ўғирлагани учун, гарчи бу нарсаларни эртаси кунёқ қайтариб олиб келган бўлса-да, 5 йил муддатга озодликдан маҳрум этилган.

Тошкент шаҳар, Шайхонтоҳур туманида балогат ёшга етмаган Р.Абдуллаев ўғай онасининг 3300 сўм пулини ўғирлагани учун қамоққа олиган. Навоий вилояти Хатирчи тумани ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари томонидан фуқаро Ш. Исмаилов ҳаридордан 190 сўм ортиқча пул олгани учун жиноий жавоб-

гарликка тортилган ва ҳукм қилинган.

Тошкент шаҳар, Бектемир тумани тергов органлари томонидан 19 ёшли Ҳожираасулов 25 килограмм гилос ўғирлагани учун жиноий жавобгарликка тортилган ва қамоққа олинган.

Бундай мисоллар, биринчи навбатда, қонунчилигимизда ва қонунларни жорий этиш амалиётининг айрим қисмларида бугун бизнинг қарашларимизга номаъқул бўлган таъриблардан қўлланилаётганини кўрсатади.

Бундай ҳолларда қонунни бузган одамдан уни тақорраламаслик ҳақида тилхат олиш, гаров каби бошқа эҳтиёт чораларини, жарима каби жазоларни қўллаш ўзини оқлашни унутмаслик керак. Афсуски, қоронғиди ҳар бир ҳолатда тергов органлари энг оғир эҳтиёт чораларини қўллаган. Бундай мисолларни яна қўллаб келтириш мумкин.

Шу йилнинг июнь ойида менинг топширигим бўйича тергов ҳибсхоналарида ўтказилган текширув натижасида қўллаб ана шундай фактлар аниқланди. Жамият учун хавфли бўлмаган жиноятларни содир этган, илгари судланмаган ва хатто етказилган моддий зарарни тўла қоплаган шахслар қанча одам мажлиси бўлишини қутиб, ойлаб ҳибсда сақланган. Қўрилган чора-тадбирлар натижасида бир ой ичида тергов ҳибсхоналаридан икки минг нафардан зиёд ана шундай шахслар озод қилинди.

Бундай ҳолатларнинг ҳар бири ортдаги тирик жон, бизнинг ватандошларимиз, унинг алам-изтиробларини бирга тортаётган ўғил-қизлари, оиласи, қариндош-уруғлари борлигини, минг афсуски, унутамиз.

Буни қандай изоҳлаш мумкин? Бу фактлар, аввало, шундан ғувоҳлик берадики, тергов органлари жиноятларнинг содир этилишига олиб келган ҳақиқий сабаб ва шарт-шароитларни, ҳуқуқбузарнинг шахси ва уни жиноятга ундаган омилларни ҳар доим ҳам пухта ўрганмайд.

Терговни зўравонлик билан олиб бориш, яъни олдин ҳибсга олиб, жамиятдан ажратиб, кейин унинг айбини исботлашга киришишдек ўтган замондан қолган ярамас таърибга хали-ҳануз барҳам берилмаган.

Ҳуқуқ-тартибот идораларининг айрим нопок ҳодимлари учун фуқароларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш биринчи навбатдаги вазифа бўлмай, балки қўрқитиш, ўз ваколати ва ҳукмдорлигини кўрсатиб қўйишга интилиш, ўзини гўё жиноятчиликка қарши курашаётгандек қилиб кўрсатиш каби нохуш одат ҳамон яшаб келмоқда.

Шундайлар ҳам борки, улар қонунчилигимиздаги айрим ноумумалликлар, одамларнинг хато ва бахтсизликлари ҳисобига ўзларининг ғаразли, таъмағирлик мақсадларига эришишга уринади. Бундай ҳодимлар халқ ҳақида, давлатнинг об-рўси ва фаровонлиги ҳақида мутлақо ўйламайди.

Энг хавфлиси шундаки, одамлар таърибига бепарволик, номаъқул иш усуллари оқибатида биз оддий, умуман олганда, қонунга итоат этувчи, лекин қонундан биров чекинган фуқароларни нотўғри жазолаб, улардан ҳокимиятга ҳам, қонунга ҳам ишонмайдиган норози одамлар тоифасини ўз қўлимиз билан яратамиз.

Сир эмас, бунинг оқибатида фуқароларнинг айнан ана шундай қатламида, айниса, ёшлардан ашаддий жиноятчиларнинг пайдо бўлишига ўзимиз сабабчи бўламиз.

Сўзсиз, ўз номига доғ тушираётган бундай ҳодимлардан қатъий воз кечиш керак. Шу билан бирга, айрим қонун нормаларини, биринчи навбатда, иқтисодиёт соҳасидаги жиноятларнинг олдини олишга қаратилган қонун нормаларини қўллаш ҳолатларини танқидий баҳолашимиз лозим.

Ривожланган демократик мамлакатларда қўлланиб келинаётган тамойиллар ва талабларга жавоб берадиган мезонлар асосида ҳуқуқбузарлик ва жазо тизими қайта қўриб чиқишимиз зарур, деб ҳисоблайман.

Оғир жазо, айниса, фуқароларни жамиятдан ажратиш билан боғлиқ бўлган жазоларнинг жиноятчиликнинг олдини олишдаги аҳамиятини ошириб кўрсатиш ўринсиз эканлигини ҳаётнинг ўзи исботламоқда.

Жиноятчиликнинг олдини олиш, унга қарши курашиш самарадорлиги жазонинг оғирлиги ва шафқатсизлигига эмас, балки, биринчи навбатда, қонунни бузган шахснинг жазонинг муқаррарлигини нечоғли аниқлашга боғлиқ.

Жазонинг муқаррарлиги жиноятчиликнинг олдини олишда самарали таъсир кўрсатувчи омиллардан ҳисобланади.

Шу билан бирга, миллий аъёнларимиз руҳида тарбияланган кўпгина фуқароларимизга содир этган жиноят учун сўроқ ёки тергов ишлари бошланишининг ўзидек тегишли ҳулоса чиқариб олиш ва қонунни бошқа бузмаслик учун қўл қолларда кифоя бўлади, деб ўйлайман.

Бугун жиноят учун жазо тайинлаш борасида юқорида келтирилган ёндашувларни тубдан қайта қўриб чиқиш вақти етди. Жиноят, жиноят-процессуал қонунчилигини ўзгартириб бўйича ушбу сессияга тақдим қилинган тақлифларни бу соҳадаги дастлабки қадамлар деб қабул қилиш керак.

Табиий бир савол туғилди: уларнинг моҳияти ва аҳамияти нимадан иборат? Уларни қабул қилиш билан нима ўзгаради?

Биринчидан, сизлар яхши биласизлар, амалдаги жиноят қонунчилигимизда барча жиноятлар, ўз хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражасига қараб, тўрт гуруҳга бўлинади. Эслатиб ўтаман: булар ижтимоий хавфи катта бўлмаган, унча оғир бўлмаган, оғир ва ўта оғир жиноятлардир.

Ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар Жиноят кодексидан жами 460 жиноят таркибидан 86 тасини ёки бошқача айтганда, 18,7 фоизини ташкил этади.

Бугун жиноят қонунчилигини эркинлаштириш ва инсонпарварлик тамойилларига янада мувофиқлаштириш мақсадида яна 110 турдаги унча оғир бўлмаган жиноятларни ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар тоифасига ўтказиш тақлиф этилмоқда. Шундай қилиб, Жиноят кодексидан жиноятлар таркибининг 42,8 фоизини ижтимоий хавф тугдирмайдиган жиноятлар ҳисобланади.

Ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар тоифасининг кўпайиши тергов ва суд органларининг қамоққа олиш билан боғлиқ бўлмаган ҳуқуқий чеклашлардан фойдаланиш имкониятларини сезиларли даражада кенгайтиради.

Жиноятнинг бундай тоифасини содир этгани учун судланиб, озодликдан маҳрум қилинганлар жазони колония жойларида қўриқчилик ўтатиб, эркин юриш ҳуқуқига, қариндош-уруғлари ва яқинлари билан чекланмаган миқдорда учрашиш ва бошқа бир қатор имтиёزلарга эга бўлади.

12 турдаги жиноятни оғир тоифадан унча оғир бўлмаган жиноятлар тоифасига, етти турини эса ўта оғир жиноятлар тоифасидан оғир жиноятлар тоифасига ўтказиш тақлиф этилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, бу ўзгаришлар жазони ўташ режимида таъсир кўрсатади. Жазони енгилроғи билан алмаштириш, жазони ўташ муддатидан илгари шартли озод қилиш тартибини қўллаш мумкин бўлган маҳкумлар тақдирини сўзсиз анча енгиллаштиради.

Жиноятларни белгилас

қоидаларининг ўзгартрилиши Жиноят кодексимизнинг умумий йўналишини том маънода ўзгартиришга ва уни ҳуқуқий-демократик давлат тамойилларига мослаштиришга имкон беради.

Ўзингиз ўйлаб кўринг: тасдиқлаш учун тақлиф этилган ўзгаришлар жиноятлар таркибининг 73,1 фоизини ижтимоий хавфи катта бўлмаган ва унча оғир бўлмаган жиноятлар тоифасига ва фақат чорак қисминга оғир ва ўта оғир жиноятлар тоифасига ўтказилади.

Иккинчидан, жиноят қонунчилигида иқтисодий соҳада жиноят содир этган шахсларга нисбатан иқтисодий таъсир чораларини қўллаш имкониятларини кенгайтириш зарур. Бу - қонунчилигимизда иқтисодий соҳадаги жиноятлар ва унинг учун жавобгарлик тушунчасини замон талабига мос равишда идрок этишга асосланган янгича ёндашувдир.

Бунинг моҳияти нимада? Озодликдан маҳрум қилиш ўрнига жазонинг жарима турини қўллаш кенгайтириш, жарима миқдорини ошириб, энг аввало, етказилган моддий зарарни қоплашга қаратилган бошқа таъсир чораларидан фойдаланиш тақлиф этилмоқда.

Эҳтиёт чораси сифатида қамоқда сақлаш ўрнига гаров, тегишли ҳуқ-атворда бўлиш тўғрисида тилхат олиш ва бошқа чоралардан фойдаланиш маъқулдир. Ҳақиқатан ҳам, иқтисодий жиноят содир этганликда айбланувчи ўзининг судга қадар қамалмаслигини аниқ билса, тергов ва суддан яширинишга ҳаракат қилиб ўтирмайди.

Бугунги кунда судлар томонидан тайинланаётган жазо чоралари ичида жарима жазоси атиги 8,3 фоизни ташкил этади, уни қўллаш даражаси эса пасайиб бормоқда.

Айни пайтда, жиноят содир этган ҳар икки шахсдан бирига озодликдан маҳрум қилиш чораси қўлланилмоқда. Жазо чораларига доир тақлиф этилаётган ўзгаришлар жиноятлар таркибининг 87 тасига тааллуқли бўлиб, жиноят қонунининг жазолаш таъсирини қамайтаради.

Шу билан бирга, жавобгарлик доирасини янада аниқроқ белгилас ва унга алоҳида ёндашув ҳисобида жазонинг тарбиявий аҳамиятини ва унинг самарасини ошириш имконини ҳам беради.

Жиноят кодексининг бешта моддасига, агар жиноят содир этган шахс етказилган моддий зарарни тўлиқ қоплаган тақдирда, судлар томонидан озодликдан маҳрум этиш жазосини қўлламаслик ҳақидаги нормалар киритиш тақлиф этилмоқда.

Ўйлайманки, жазо белгиланиши мўқобил турларини қўллашни кенгайтириш жиноят қонунчилигимизни такомиллаштиришнинг устувор йўналишларидан бири бўлади.

Учинчидан, бутун жаҳонда муҳофиза этилаётган муҳим масалалардан бири - ўлим жазосининг жиноий жазо чораси сифатида қўллаш имконияти билан боғлиқ муаммодир.

Айрим мамлакатларда ўлим жазоси таъқилланган, баъзиларида эса унга нисбатан мораторий эълон қилинган. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 1977 йил 8 декабрда қабул қилинган резолюциясида жаҳон ҳам-жамиyatининг ушбу муаммага муносабати аниқ-равшан баён қилинган: «Ўлим жазоси масаласида кўзда тутилган асосий мақсад, - дейилади ушбу ҳужжатда, - бундай жазони бекор қилиш эҳтиёжидан келиб чиққан ҳолда, ўлим жазоси қўлланиладиган ҳуқуқбузарликлар миқдорини янада қамайтириб боришдан иборат бўлмоғи лозим».

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Ўзбекистонда

ўлим жазосини қўллашга доир жиноят қонунчилиги сийосати бутун жаҳонда кенгаётган жараёнларга тўла мос бўлиб, Ўзбекистон Конституцияси моҳиятидан келиб чиқадиган инсонпарварлик тамойилини ўзида тўла акс эттиради.

Бинобарин, инсонга, унинг Парвардигор ато этган ҳаётига ҳамиша буюк неъмат сифатида муносабатда бўлиб келган халқимизнинг маънавий қадриятлари ҳам шуни таъқозо этади.

Шуни эслатиб ўтмоқчиманки, 1994 йили Жиноят кодекси қабул қилинганда 13 та моддада жазо чораси сифатида ўлим жазоси кўзда тутилган эди. 1998 йили бу жазо турини Жиноят кодексининг бешта моддасидан олиб ташланди.

Яъни, бугунги кунда ўлимга ҳукм қилиш мумкин бўлган моддалардан фақатгина саккизтаси қолдирилган. Бугун улардан яна тўртта моддасини қисқартириш тақлифи киритилмоқда.

Тақлиф этилаётган муайян ўзгаришлар қабул қилинган ҳолда, фақат тўрт турдаги жиноятлар учун ўлим жазоси қўлланиш мумкин бўлади. Агрессия, геноцид, террорчилик шулар жумласидан ҳисобланиб, халқаро нормаларга мувофиқ, улар энг оғир жиноят сифатида қаралади ва ўта қаттиқ жазо тайинлашни таъқозо этади.

Яна битта сақланаётган модда - қасддан одам ўлдириш ўта оғир жиноятлар қаторига кириди ва оғирлаштирувчи ҳолатларда бундай жиноятни содир этадиганларга ўлим жазоси қўлланилиши мумкин.

Бир ҳақиқат барчамиз учун аён бўлиши керак: инсон ҳаёти Худо томонидан ато этилган улғу неъмат экан, демек, оғирлаштирувчи ҳолатларда қасддан одамни ҳаётдан маҳрум этиш ўлим жазосига лойиқдир.

Тўртинчидан, қонунчилигимиздаги жиноий жазо турли сифатида мол-мулкни мусодара қилиш жазосини қўллаш тартибини қайта қўриб чиқиш тақлиф этилмоқда.

Сизларга яхши маълумки, бошқа турдаги жиноий жазоларга қўшимча сифатида қўлланиладиган ушбу жазо туридан шўролар даврида кенг фойдаланилган эди. Бундан кўзланган мақсад битта: яъни, одамни бутунлай синдириш, руҳан эзиш, уйдан, рўзгоридан айриш ва яна энг номаъқули, оиласи, фарзандларини асосий тиричилик манбаидан маҳрум этиш эди.

Халқимиз марказдан келган «десант»и терговчилар «пахта иши», «ўзбеклар иши» каби сохта айбловлар асосида минглаб мутлақо бегуноҳ кишиларни қамоққа ташлаган оғир қулиларни бошдан ўтказди. Ана шу кезларда одамларнинг мол-мулкни рўйхатга олиш каби тахрирловчи, ғайринисоний хатти-ҳаракатлар қўллаб содир этилди.

Судланувчиларнинг хотинлари, бола-чақалари бамисоли қўчага ҳайдалиб, турли хўрлаш ва камситишларга дучор этилди. Бундай ишларни амалга оширган «десант»чиларнинг ўзлари эса катта минбарларга чиқиб, демократия ва ошкоралик, қайта қуриш ва инсон ҳуқуқлари ҳақида бор овоз билан дунёга жар солди. Аслида, ҳибсга олинган ва маҳкум этилганларнинг болалари ва қариндошлари моддий ва маънавий нуқтаи назардан ноҳақ бадном бўлиб, ана шу таъйинлар тамғасини бир умр кўтариб юришга мажбур бўлдилар.

Мана, бугун замон ўзгарди. Ҳаёт ҳамма нарсани жой-жойига қўйди. Аммо ўша даврдаги эскича қарашлар асорати муайян масалаларда ёндашувда, шу жумладан, қонунчилигимизда, ҳуқуқий норма-

ларни қўллаш амалиётида баъзан кўзга ташланиб қолмоқда.

Табиийки, жиноий йўл билан ортирилган мол-мулк ва бойликларни мусодара қилиш ва етказилган зарарни мол-мулк ҳисобидан ундиришга доир қонун нормалари ўз кучида қолади. Аммо қонунни бузган оила бошланигининг қилмиши учун унинг хотини, бола-чақаси азият чекмаслиги ва жавоб бермаслиги керак.

Инсон ҳуқуқининг моҳияти ҳам, авваламбор, мана шундир. Биз синфий кураш ғояларига, давлат манфаатларининг мутлақ устунигига асосланган ва хали-бери онгимиздан батамом йўқ бўлиб кетмаган коммунистча ёндашувлардан воз кечишимиз керак.

Яъни, агар бирор бир оила бошлиғи қонунни бузишда айбланадиган бўлса, унинг бутун оиласи ва яқинлари ҳам жиноят тамғаси ва шармисорлик азобини кўтариб юришига қаршимиз. Биз отанинг номусини ҳуқуқ учун оила азолари, энг аввало, ҳаётга ёруғ ният ва катта умидлар билан эндиғина қадам қўяётган ёшларнинг жамиятдан узилиб қолишига асло йўл қўймаслигимиз керак. Бу - бизнинг бош мақсадиимиздир.

Бешинчидан, биз воёга етмаганлар, аёллар ва кексаларга нисбатан қўлланиладиган жазо тизимини қайта қўриб чиқмоғимиз зарур. Бизнинг жиноят қонунчилигимиз инсонпарварлик қоидаларига асосланган ҳолда, жиноят содир қилган аёллар ва воёга етмаганларга нисбатан жазо тайинлашда бир қатор енгилликларни назарда тутди.

Ишончим комилки, бу борадаги эркинлаштириш жараёнини изчил давом эттиришимиз зарур.

Шуни тан олиб айтиш керакки, ёшлар ўртасидаги жиноятчилик -бу аввало биз, катталарнинг уларни тарбиялашда йўл қўйган жиддий хатолигимиз оқибатидир. Бинобарин, шунинг учун ҳам, руҳий ва маънавий жиҳатдан шахс сифатида шаклланмай қолиб, жиноят содир этган ёшларимизни жамиятга қайтариш - аввало, биз, ота-оналар ва давлатнинг зиммасига тушади.

Бугунги кунда воёга етмаганлар томонидан содир этилаётган жиноятлар умумий жиноятлар миқдорининг 4 фоизини, аёллар томонидан содир этилаётган жиноятлар эса қарийб 11 фоизни ташкил этади. Жазони ижро этиш муғассасаларида жазо муддатини ўтаётганлар умумий миқдорининг бир фоизи воёга етмаганлар, 2,3 фоизи эса аёллардир.

Шуни барчамиз англаб олишимиз мумкинки, колониялардаги ишлар нечоғли яхши ташкил этилмасин, барибир, бу ер ёшларни тарбиялайдиган жой эмас.

Кўп ҳолларда арзимас қилмиш эвазига қаттиқ жазо олган навқирон йигит айнан шу ерда жиноят оламига кириб, ашаддий жиноятчиларга қўшилиб, уларнинг турмуш тарзига хос қўниқмаларни эгаллай бошлайди.

Бугун Жиноят кодексига киритиш учун тасвиф қилинаётган ўзгаришлар олти миш ёшдан ошган эркакларга ва аёлларга нисбатан тайинланадиган озодликдан маҳрум қилиш шаклидаги юқори жазо муддатларини ҳам қамайтиришга қаратилган. Бу тоифадаги кишиларга бирор бир жиноят учун берилмаган жазо қонунда назарда тутилган энг юқори муддатнинг тўртдан уч қисминдан ошмайди.

Яна бир муҳим ўзгаришга эътибор беришимизни истардим. Воёга етмаганлар томонидан ижтимоий хавфи катта бўлмаган ёки эҳтиётсизлик оқибатида жиноят содир этилса, уларга нисбатан озодликдан маҳрум этиш жазосини қўлламаслик тақлиф этилмоқда.

Шу билан бирга, сессия муҳофазасига киритилган қонунларда ёш олти мишдан юқори бўлган эркакларга ўлим жазосини қўллаш амалиётини таққиллаш масаласига алоҳида эътибор берилган.

Нега деганда, фарзандлари, неваралари бор, соқсоқли оппоқ қарияни ҳаётдан маҳрум этиш бизнинг миллий аъёнларимизга мутлақо тўғри келмайди. Кексаларни эъзозлаш, уларга мурувват кўрсатиш ва ғамхўрлик қилиш халқимизнинг ўзига хос бетақор ва бебаҳо инсоний фазилатларидан ҳисобланади.

Ёши бир жойга борганида жиноятга қўл урганлар, майли, яхшиси, Оллоҳни ёдга олиб, унга илтижо қилсин, яқин орада Яратганнинг ҳузурида ўз қилмишларига яраша ҳисоб бериши муқаррарлиги ҳақида ўйласин. Майли, хоҳ тўғри, хоҳ нотўғри ишлари учун улар вақти-соати келиб, неварачеваралари, келгуси авлодлари олдида жавоб бериши лозимлиги ҳақида ўйласин.

Олтинчидан, жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилигини эркинлаштириш ва демократлаштиришда ишларни қўриб чиқиш тартибини соддалаштириш, жиноий ишларни тергов қилиш ва судда қўриш муддатларини қисқартириш долзарб вазифаларимиздан бири бўлиб турибди.

Чунки, тергов ҳамда суд амалиётининг таҳлили шуни кўрсатадики, бу соҳада ҳозир ҳам хато-камчиликлар талайгина.

Баъзан бирон-бир иш оила, йиллаб тергов идоралари томонидан текширилади, сўнгга судда қўрилиши учун яна навбат қутиб ётади.

Амалдаги қонунларга кўра, жиноят ишларини дастлабки тергов қилиш икки йилгача, айбланувчининг қамоқда ушлаб туриш муддати эса бир ярим йилгача узайтирилиши мумкин. Ҳолбуки, бу муддатнинг ҳар бири кун ҳукм қилилишини қўлга олиш, аёллар ва кексаларга нисбатан жазо тайинлашда бир қатор енгилликларни назарда тутди.

Ишончим комилки, бу борадаги эркинлаштириш жараёнини изчил давом эттиришимиз зарур.

Шуни барчамиз англаб олишимиз мумкинки, колониялардаги ишлар нечоғли яхши ташкил этилмасин, барибир, бу ер ёшларни тарбиялайдиган жой эмас.

Кўп ҳолларда арзимас қилмиш эвазига қаттиқ жазо олган навқир

АДОЛАТ - ҚОНУН УСТУВОРЛИГИДА

(Боши 1-2-бетларда)
Хусусан, қонун билан белгиланган прокурорлик нозорати объеклари қаторидан фуқаролар чиқарилмоқда.

Демократик жамиятда алоҳида фуқаролар эмас, балки уларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатлари қандай ҳимоя қилинаётгани прокурорлик нозоратининг объекти ҳисобланади.

Прокуратура идоралари фуқароларнинг ҳуқуқлари камситилиши ҳолатларига йўл қўймаслик мақсадида бўл қўймаслик ва контрол органларининг ҳуқуқий ҳужжатлари қонунийлигини нозорат қилиб бориши зарур. Бу - прокурорларнинг асосий вазифаси ва бурчидир.

Амалдаги процессуал қонунчиликка мувофиқ ҳолга келтирилган янги тахрирда қонунга кўра, прокурорлар суд қарорлари ижросини тўхтатиш ҳуқуқига эга эмас.

Бундай қоида бошқа янги ўзгаришлар қаторида судларнинг мустақиллигини таъминлаб, суд ва прокуратура ваколатлари ўртасидаги тегишли мувозанатни ўрнатишга ёрдам беради.

«Прокуратура тўғрисида»ги қонуннинг янги тахририда прокурорларнинг ижро этиш учун мажбурий бўлган «предписания», яъни амрнома киритиш ваколати ҳам олиб ташланди.

Чунки, тажриба шуни кўрсатмоқдаки, бу ваколат прокуратура идораларига контрол органлари вазифасини амалга ошириш ва ҳужжалик субъектларининг фаолиятига аралашуш учун

замин яратиб келмоқда. Қолаверса, қонуннинг бузилиши ҳолатларини бартараф этиш бўйича прокурорларда бошқа таъсир чоралари ҳам етарли.

Прокурорлар ваколатига тааллуқли бир қанча ўзгаришларни Жиноят-процессуал кодексига ҳам киритиш тақлиф этилмоқда. Тергов қилиш муддатларини қисқартириш, жиноий ишларни тергов қилишда сифат ва тезкорлиқни ошириш мақсадида шаҳар ва туман прокурорларини тергов ва айбдорларни қамолда сақлаш муддатларини узяйтириш ҳуқуқидан маҳрум қилиш тақлиф этилмоқда.

Кўрсатилган ва белгиланган муддатларни узяйтириш ҳуқуқлари вилост прокурорлар, мамлакатимизнинг бош прокурори ва унинг муовинларига берилган. Умумий узяйтириш муддати, яна бир бор эслатиб ўтмоқчиман, 9 ойдан ошмаслиги керак.

Иккинчидан, «Прокуратура тўғрисида»ги қонунда прокуратура фаолияти устидан самарали, биринчи галда, жамоатчилик томонидан нозорат ўрнатиши таъминловчи механизмлар мустаҳкам белгилаб қўйилиши лозим.

Мамлакатимиз Конституциясида прокуратура ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикаси Президентига ҳисоб бериши белгилаб қўйилган. Аммо бу нормани амалга ошириши таъминловчи ҳуқуқий механизмлар ҳанузгача яратилмаган эди. Бу соҳадаги ҳуқуқий бўшлиқ

кўп ҳолларда прокуратура ходимлари ўртасида ўзбекистонлик ва шунга ўхшаган номаъқулчиликларга сабаб бўлди.

Қонунчиликка амал қилиниши устидан нозорат ўрнатиш керак бўлган тизимнинг ўзида турли суиистеъмоллик ҳолатлари, порахўрлик каби иллатларнинг мавжудлиги мутлақо йўл қўйиб бўлмайдиган ҳолдир.

Сўнгги бир ярим йил ичида 500 га яқин ходим интизомий жавобгарликка тортилган, прокуратура идоралари обрўсига путур етказувчи хатти-ҳаракатлари учун 44 киши эгалаб турган лавозимидан озод этилган. Шулардан 9 нафари жиноий жавобгарликка тортилган.

«Прокуратура тўғрисида»ги қонуннинг янги тахриридаги лойиҳасига прокуратура фаолияти устидан нозоратни кескин қучайтирувчи қоидалар киритилди.

Қонун лойиҳасига Конституциявий суд томонидан Бош прокурор қарорларининг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига ва амалдаги қонунчиликка мослиги устидан суд назоратини ўрнатиш механизми ҳақидаги қонуннинг киритилиши жуда тўғри бўлган, деб ўйлайман.

Қонун лойиҳасига вилост, туман ва шаҳар прокурорлари қонунчиликнинг ва жиноятчиликка қарши курашнинг аҳоли тўғрисида халқ депутатлари маҳаллий кенгашларига мунтазам равишда ахборот бериб туриши шарт эканлиги ҳақидаги қоида ҳам киритилди.

Ушбу ҳужжатда прокурорлар ишини қонунчилик асосида баҳолашнинг аниқ механизми белгилаб берадиган нормалар ҳам илк бор кўзда тутилмоқда. Улар прокурорларни лавозимларга тайинлашда ҳисобга олинади.

Прокурорлар фаолиятига улар томонидан қўзғатилган жиноий ишлар ёки жавобгарликка тортилган фуқаролар сонига қараб эмас, балки тегишли ҳудудда қонунчиликка амал қилинишининг ҳолатига қараб баҳо берилди.

Муҳтарам депутатлар! Ижозатингиз билан юридик кадрлар ва биринчи навбатда, прокуратура органлари учун мутахассислар тайёрлашнинг амалдаги тизими, унинг қамчиликлари ҳақида қисқача тўхталиб ўтмоқчиман.

Бугун ҳуқуқшунос кадрлар тайёрлаш бир қатор ўқув муассасаларида - Тошкент давлат юридик институтида, Қорақалпоғистон, Самарқанд ва Фарғона давлат университетларининг юридик факультетларида, бошқа ўқув даргоҳларида амалга оширилмоқда.

Холисона тан олиш кераки, сўнгги йилларда ўқув жараёни, ўқитиш услуби ва шакллари тақомиллаштириш юзасидан муайян ишлар амалга оширилди.

Шу билан бирга, таъкидлаш жоизки, кадрлар сифатига жиддий эътироз билдириш учун бизда ҳамма асослар бор. Хусусан, малакали ҳуқуқшуносларни тарбиялаш иши ҳамон эскича олиб

борилмоқда, ўқитиш дастурларининг сифати, аниққас, ҳуқуқнинг янги устувор йўналишлари бўйича, замонавий талабларга жавоб бермайди.

Уларда эскича ёндашув ва тамойиллар ҳали-ҳануз сақланиб қолмоқда. Ўқитувчиларнинг ўзини қайта тайёрлаш ва касб маҳоратини ошириш тизими ҳамон паст савияда қолмоқда. Улар ўз маҳоратларини ошириш устида деярли ишламайди.

Андижон ва Наманган давлат университетларида бор-йўғи учтадан фан номзодлари ишлайди, фан доктори илмий даражасига эга бўлган бирорта ҳам ўқитувчи йўқ. Шунга қарамай, бу ўқув юртлири ўз битирувчиларига ҳуқуқшунос деган университет дипломларини бермоқда.

Ихтисослашган юридик адабиётларни, дарслик ва услубий қўлланмаларни нашр этиш иши ҳам мутлақо талаб даражасида эмас.

Лўнда қилиб айтганда, таълим жараёни ҳамда юридик амалиётни илмий жиҳатдан таъминлаш лозим бўлган ҳуқуқшунослик фани замон талабларидан орқада қолган.

Биз бугунги кунда ҳуқуқшунослик институтидан, унинг профессор-ўқитувчиларидан суд ҳуқуқий ҳамда юридик тизимни тақомиллаштиришга доир бирорта йирик ташаббус чиққанини эслай олмаймиз.

Мамлакатимизда ҳуқуқшунослик соҳасидаги муҳим муаммоларга оид

фундаментал тадқиқотларни ташкил этадиган ҳамда мувофиқлаштирадиган республика Фанлар академиясининг фалсафа ва ҳуқуқ институти бу соҳадаги янгиликлардан ортда қолиб, амалда бу борадаги фаолиятини деярли тўхтатган. Янги-ча ҳуқуқшунослик мактаби бизда, афсус билан таъкидлаш кераки, ҳанузгача шаклланган эмас.

Айни вақтда биз юридик кадрлар тайёрлайдиган ўқув ва илмий марказлардан, авваломбор, Адлия вазириликдан улар ўзларига қўйётган талабларни қайта кўриб чиқишни кутишга ҳақлимиз.

Тошкент юридик институти фақат таълим йўналишидаги ўқув юрти бўлиб қолмай, жиддий илмий база асосида ҳуқуқий тизимни ислоҳ қилиш билан боғлиқ дастурлар, қарорлар лойиҳалари тайёрланадиган илмий ва ташкилий марказга айланиши лозим.

Умид қиламизки, ҳуқуқшунослик институти, мамлакатимизнинг бошқа йирик ўқув ва илмий марказлари бор салоҳиятини миллий ҳуқуқшунослик мактабини яратишга қаратади.

Бу даргоҳда ҳуқуқшунослик фани илмий ва амалиётнинг долзарб муаммоларига доир очик ва кенг баҳс мунозаралар олиб борилди, ҳуқуқий тизимни тақомиллаштириш, қонунлар тайёрлашнинг истиқболли дастурлари тайёрланди.

Хурматли депутатлар! «Прокуратура тўғрисида»ги қонун муҳокама этили-

ши муносабати билан яна бир мулоҳазани айтиб ўтмоқчиман.

Қонунни ҳимоя қилиш, суд, прокуратура органларининг асосий вазифаси, аввало, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш, уларнинг ўз ҳуқуқларини, қонунларни яхши билишларига эришиш, ҳуқуқбузарлиқнинг олдини олиш бўйича самарали иш олиб боришдан иборатдир.

Биз мана шу оддий ҳақиқатни тушуниб етсак, ўшанда жамиятимизда жинийликлар сони ҳам, эҳти-мол бу соҳада ишловчи ходимларнинг сони ҳам кескин камаяди.

Аммо бугунги кунда, айтиш мумкинки, тушуниб бўлмайдиган, қандайдир мавҳум вазият юзага келмоқда.

Биз ҳали ҳам болаларнинг ҳуқуқий тарбиясига етарлича эътибор бермаяпмиз. Мактаблардаги ўқув дастурларида қонунларни, ҳуқуқий тизимимизнинг асосларини ўрганишга амалда эътибор берилмаяпти.

Таажжубланиб айтмоқчиманки, бу масалалар билан оилалар ҳам, жамоатчилик ҳам, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ташкилотлар ҳам самарали тарзда шуғулланмаяпти.

Биз инсон улғайиб, фаол турмушга киришиб, жиний қилганда ёки қонунни буза бошлагандагина у содир этган ҳуқуқбузарлиқларнинг оқибатлари билан «муваффақиятли» кураша бошлаймиз.

Келинг, азиз дўстлар, бир ўйлаб кўрайлик. Вақт ўтгач,

бундай салбий ҳолатларга қарши курашгандан кўра, аввал-бошдан бундай қонун бузилишларининг олдини олган яхши эмасми?

Ҳуқуқбузарлик қилган инсон ҳали ёш, дунёқараш ва ҳуқуқий онги эндигина шаклланаётган, қонунларга итоат қилувчи киши қилиб тарбиялаш мумкин бўлган пайтда аниқ мақсадни кўзлаб, унинг тарбияси билан шуғулланган яхши эмасмиди?

Бу масаланинг ҳал этилиши прокуратура идоралари, бутун ҳуқуқий тизимимиз ва умуман, жамиятимиз учун асосий фаолият йўналиши бўлмоғи керак.

Азиз юртдошлар!

Шахс эркинлиги ва ҳуқуқларини, бутун жамият ва давлат манфаатларини самарали ҳимоя қилишни кафолатловчи қонунларнинг қабул қилиниши, бир томондан, фуқароларнинг бу қонунларни ҳурмат этиши ва уларга амал қилиши шарт бўлса, бошқа томондан, бугун ўз мустақиллигининг ўн йиллигини нишонлаш арафасида турган мамлакатимизнинг изчил демократик тараққиёти гаровидир.

Сўзимнинг ниҳоясида, ҳурматли депутатлар, сизларни, сизлар орқали бутун халқимизни энг азиз, энг улуг байрамимиз -Мустақиллигимизнинг 10 йиллиги билан яна бир бор муборакбод этишга ижозат бергайсиз.

Сизларга, барча Ўзбекистон фуқароларига тинчлик-омонлик, бахт-саодат, фаровонлик тилайман.

ЧОРТУТЛИК МУЛЬТИМИЛЛИОНЕРЛАР

Самарқанд шаҳридан Бухорога қараб қўзилган темир йўл Паст Дарғом туманининг «Дўстлик» ширкат хўжалигига қараши Чортут кишлоғини шарқдан гарбга қараб қоқ иккига бўлиб ўтади. Чархин - Даҳбед янги йўлнинг замонавий кўприги эса ана шу пўлат йўл устидан ҳаволантириб ўтказилган ва бу йўналиш Чортутни шимолдан жанубга томон яна иккига бўлиб ўборади. Юқорида, баланд кўприк устида, антика чорражада туриб кишлоқни кузатсангиз ажиб манзаранинг шоҳиди бўласиз.

Гўё тўлин ой қулчадек тўртта бўлингану мовий осмон сари ҳароратли нур таратиб тургандек. Хар бир ҳовлида пилёнка билан қопланган кўша-кўша иссиқхоналардан ҳовур кўтарилди. Айниқса, куз охиридан бошлаб, қиш чилласида, эрта баҳорда чортутликлар худди захматкаш ҷумолилардай ғимирлашади, қор остида баҳорни уйғотишади, қаҳратонда ҳам эл дастурхонини ёздагидек ноз-неъматлар билан маъмур этишади. Самарқанду Тошкентда ҳам, Олмаотаю Москвада ҳам бозорлар Чортут помидорию бодринги, қўкатию зираворлари билан чирой очади, бароқатга инади.

Фаслларда насларни яратиш бўйича бири-бирига бири-бири билан беллашаётган кишлоқ оилалари иқлими, тупроғи, суви, қўйинг-чи, барча имкониятларига икки томчи сувдек ўхшаш бўлган ўнлаб, юзлаб кишлоқлардаги умри беҳуда ўтиб ётган томорқалар, номигагина экин экилиб, бегона ўт билан қопланиб ётган томорқаларни эслаганда фикрингизда ачинарли таққос жонланади: бирида қақраб, бўғилиб ётган томорқа. Кишлоқда ашаб сабзи-пиёзгача шаҳардан ортмоқлаб ташиётган одамлар оқими. Иккинчисида эса... Бирида «иш йўқ» дея нолишдан бўшамаётган ношуд кишлоқлар. Унисида эса... Бирида ориқ сигирини етаклаб, шалқоқ аравасини йилдириб юрган ўтмиш одамлар, бунисиди...

Ҳа, ҳайхотдай-ҳайхотдай томорқасидан ёлғичиби даромад ололмаётган. Пре-

зидентимиз ғамхўрлиги билан 0,25 гектар ер билан таъминлангану, ана шу имкониятни бой бераётганлару 0,2-0,3 гектар еридан миллион-миллион сўмлаб даромад толаётганлар кишини чуккур мулоҳазага ундайди.

Бу кишлоқда иссиқхонаси йўқ, ёхуд еридан юқори даромад қилолмайдиган оилалар ўзларини гуноҳордек сезишади, - дейди ширкатлар уюшмасининг раиси Шохимардон Фуломов. - Шу боисдан бошқарув йиғилиши қарори билан ерни эъёзловчи оилаларгагина томорқа беряпмиз. Ахир бизда ер чексиз эмас-ку. Уни алдовчи, ер ризки манбаини беҳуда эгалловчиларга ер йўқ. Яхшиси улар қаватли уйларда яшаши. Яширмаймиз, уй-жой қурилиши учун биз текин бераётган қонуний 0,8 гектар ерни айрим эртага уятли бўлиб қолишдан қўчиётган оилалар 1-1,5 миллион сўмга пуллашиб, шаҳардан уй олишмоқда. Шунинг ўзиёқ Чортутда ер қадри, баҳоси қандай

даражада эканлигини, кишлоқдагилар меҳнатга қанчалик меҳр қўйганлигини далиллайди. Қувончлиси шундаки, бу кишлоқда ночор оиланинг ўзи йўқ. Даниллама уйлар, кўша-кўша енгил машиналар, замонавий тўйлар, тўқис рўзгорлар бизнинг бойлигимиздир.

Раиснинг гапларида бўлтириш йўқ. Биргина мисол. Харбийлаштирилган ўт ўчириш бўлимига хизмат қилиб, нафақага чиққан Салим Раҳмонов хонадонидидаги гаштли меҳнат, тўқис турмуш, соғлом ҳаётни туйсангиз ўзингиз хулосага келасиз. У кишининг турмуш ўртоғи Мусина Фуломалиева ҳисобчи. Бўш пайти бўлди дегунча турмуш ўртоғининг ёнига - иссиқхонага ошиқади. 2 сотихлик баҳорхонада ҳордик чиқаради. Бодрингдан экологик тоза, мўл, толли ҳосил етиштиришда улар билан беллашишни ҳамкишлоқлар орзу қилишади. Бир йилда оила иқтисоди учун 1,5-2 миллион сўмлар жамғариш ҳеч гап эмас.

Томорқа агротехникасини, етиштирилган маҳсулот реализациясини тўлиқ ўзлаштириб олган бу аҳил жуфтликни чинакам ҳамкор агрономлар, бодрингнинг ҳақиқий яратувчилари десак ишонаверинг. Турли касалликларга чидамли навларни танлашда хатога йўл қўймайдиган, зийрак деҳқонлар, тупроқ билан тиллаша оладиган заминшунослар десак ҳам ишонаверинг. Деҳқончилик саводхонлиги, соз тупроқ, маҳаллий ўғит шарбати, кетмон, экинга меҳр уларнинг асосий таянчидир.

Ўсимлик ҳам тирик жон, у билан гаплаша билиш керак. Силаб-сийпалаб қувват алмашилиб туриш лозим ва бу аъмолни қанда қилмаслик керак. Кўп синганимиз, қайси қатордаги ўсимликларни кўпроқ оралаган бўлсак, ўша жўяқлардаги ниҳоллар бараб, ҳосили мўл бўлганлигини сезганмиз, - дейишади улар.

Ҳозиргача плёнкалар йиғиштириб олинган, ерни дам олдириб, қуёш нурига, озуқага тўйинтириб боқяпмиз. Шундай қилмасак, тупроқ бора-бора фалаж бўлади, турли касалликлар ўчоғига айланиб қолади. Айни дамда янги мавсумга ҳозирлик ҳам кўряпмиз. Бўйи 3,5-4 метрга қўзиладиган хар туп ниҳолдан 30-35 килодан бодринг йиғиштириб олиш ниятидамиз. Яна бир гап...

Бу гапча етар. Чортутликлар тажрибаси иссиқхона деҳқончилиги жаҳоний тажрибаси Ўзбекистонда юз очаётганига ёрқин мисолдир. Яхшиси, ўзига тегишли ердан, ҳатто ёлғичиби хашак ололмаётганларни Чортутга чорлайлик. Улар Салиму Мусина сингариларнинг айтиб ифодалаш қийин бўлган мўъжизакор фаолиятлари билан ўзлари танишинлар. Яхши яшашга ҳошиилари бўлса, уларга шоғирд тушсинлар. Хулоса эса, бугун ер эгасиман дегувчилар ундан қандай қилиб унумли фойдаланишни, қандай қилиб ишлашни, қандай қилиб бойишни ва қандай яшашни улардан ўрганишлар. Тўқис турмуш осмондан тушмайди.

Ўқтам ҚУРБОНОВ, «Кишлоқ ҳаёти» муҳбири.

САРИБИЙЛИКЛАРНИНГ ҚЎШ ҚУВОНЧИ

Ўзбекистон Мустақиллигининг ўн йиллиги арафасида Сарибий овули аҳолиси қўш қувончи воқеани нишонлади. Овул марказида замонавий Супермаркет намунали савдо хизмати кўрсатишни бошлади.

Аҳолини тоза ичимлик суви билан кафолатли тарзда таъминлашга хизмат қилувчи 3,5 километрик водопровод тармоғи фойдаланишга топширилди.

«Нукус-Тўртқўл» магистрალი йўли бўйида жойлашган ва Қорақалпоғистондаги аҳолиси энг зич бўлган бу овул Мустақиллик йилларида чирой очди. Сарибийда ҳозирги пайтда еттига мактаб, битта касб-ҳунар коллежи фаолият кўрсатаётганлиги, бу билим масканларида меҳнаткашларнинг олти минг ўғил-қизлари таълим-тарбия олаётганлиги ҳам овулнинг нуфузидан далолат беради.

Бу ерда ўрта ва кичик бизнесни ривожлантиришга ҳам катта эътибор берилган бўлиб, «Элтекс» - Эллиқалъа тўқимачилик мажмуининг йирик филиали ишлаб турибди. Унда етмиш нафар йигит-қизлар жаҳон андозларини талабларига жавоб берадиган маҳсулотлар

ИЖОБАТ

ишлаб чиқараётир. Етмишдан ортиқ хизмат кўрсатиш шохбачаларида аҳолининг талаб-эҳтиёжи ҳисобга олинмоқда.

Сарибийда соғлиқни сақлаш масалаларига ҳам алоҳида эътибор берилаяпти. Еттига кишлоқ тиббий хизмат шохбачасида меҳнаткашлар саломатлигини ҳимоя қилиш, профилактик ишларни замон талабларига мос равишда олиб боришда яхши натижаларга эришилмоқда. Бу саломатлик масканлари малакали шифокорлар ва замонавий тиббий асбоб-ускуналар би-

ТУХФА

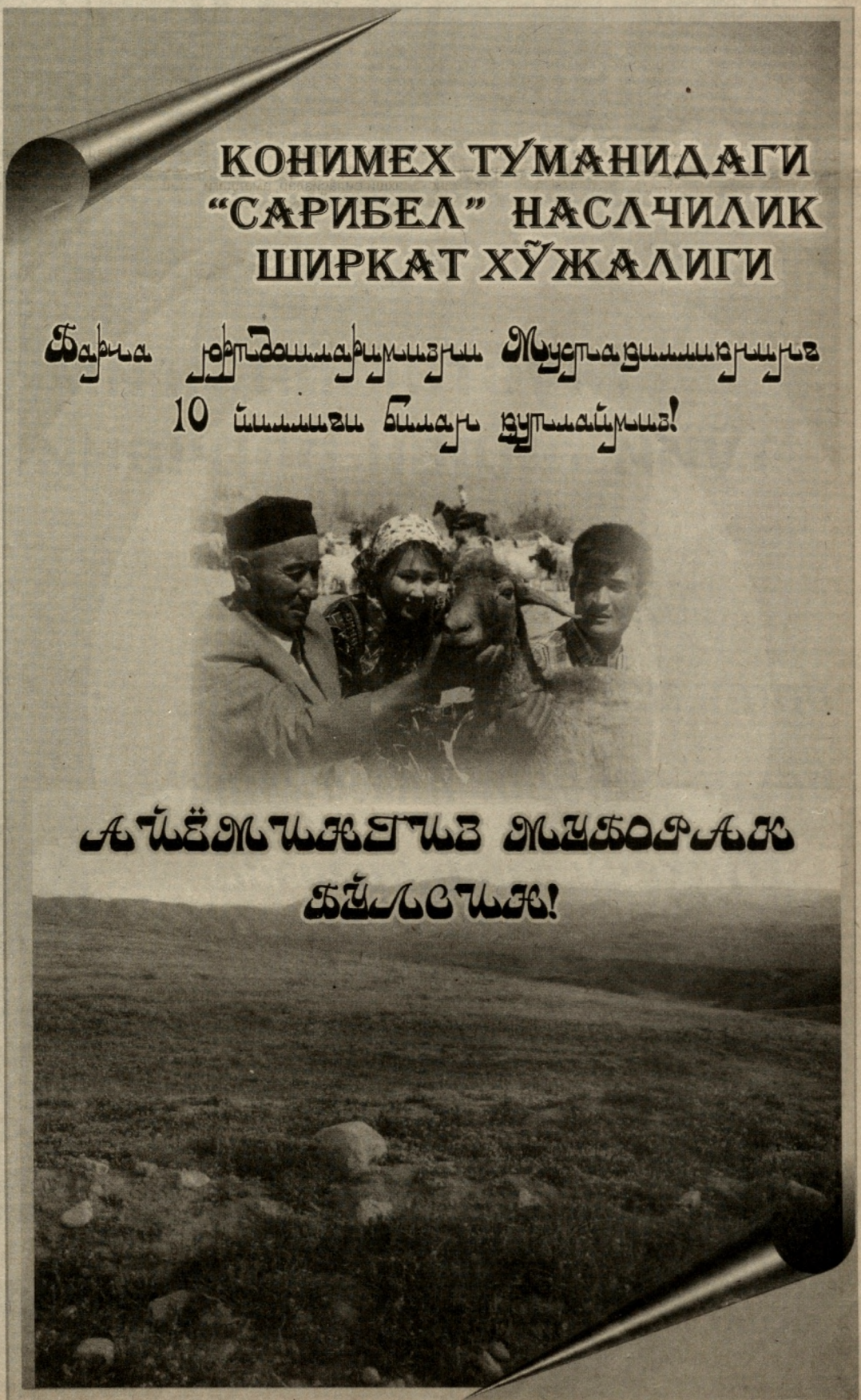
Қорақалпоғистон Республикаси Эллиқалъа тумани меҳнаткашлари Истиклолнинг 10 йиллик байрами арафасида қурувчилардан кўплаб тухфалар олишди.

“ЗАНГОРИ ОЛОВ” ТАФТИ

Хусусан, «Чайка-Бўстон» оралигида 17,5 километр узунликдаги ўрта босимли қўшимча газ тармоғи ишга туширилди. Зафар Ботиров раҳбарлигидаги «Ургенчгаз-транс» бирлашмаси бунёдкорлари бу ерда қарийб уч ой давомида 130 миллион сўмлик иш бажардилар. Янги газ тармоғи юзлаб хонадонларни «зангори олов» билан таъминлашни яхшилади.

Абдурахмон ИСКАНДАРОВ

М.АЙТИМОВ

ЎЗБЕК ШОЙИСИГА ДУНЁ ТАЛАБГОР

Қадим-қадимдан қолган бир ҳикмат бор: "Оққан дарё оқмасдан қолмас". Бунга ишонч ҳосил қилиш учун бир неча мисоллар келтириш ки-фоя: дунё мамлакатлари ўрта-сида катта мавқега эга бўлган, неча-неча асрлар муқаддам давлатчиликка асос солинган, Амир Темури даврида юқори поғонага кўтарилган кўҳна Ту-ронзаминда ўн йил муқаддам истибодоз занжирлари кўнпая-кун бўлиб, шундан бери Истик-лол кўёши чарақлаб турибди.

Ўзбекистонимиз жаҳон ҳамжамия-ятидаги ўз обрў-эътиборини тобора мустаҳкамламоқда. Ёки тарихда Буюк Ипак йўли номи билан машҳур бўлган, Шарқ ва Ғарбни боғлаб турган катта карвон йўли замонавий негизда қайта тикланаётганлиги, унинг салмоқли қисми Ўзбекистон ҳудудидан ўтаёт-ганлиги ҳам оққан дарё доимо оқаве-ришини яна бир қарра исботлайди. Юқорида тилга олинган Буюк Ипак йўлидан ўтган карвонлар неча-неча асрлар давомида юртимизда тайёр-ланган етти рангли камалакдек ял-ял товланувчи хонатлас, турфа хил шойи газламалар, бошқа маҳсулотларни жаҳоннинг турли мамлакатларига олиб кетишган. Ана шу асл газмоллар бутун дунёда доврўт таратган. Истик-лол шарофати тўғайли мамлакатим-миз жаҳон бозорига ўзи бевосита чиқиш имкониятига эга бўлди. Халқи-мизнинг ипакчилик соҳасидаги асрий шон-шухрати, анъаналари қайта тик-ланаёпти. Бу ҳам биз таъкидлаган ҳикматни тасдиқлайди.

Бозор муносабатларига ўтиш даврининг ўзига хос хусусиятлари бор. Талаб ва тақлифнинг энг мақбул мувофиқлигига эришилгандагина иш юришиб, муттасил равишда фой-да кўрилади. Бозор иқтисодиёти-нинг дастлабки йилларида мамлака-тимиз пиллачилиги, умуман, ипакчи-лик соҳасида худди шундай мутано-сиблик бўлмаганлиги сабабли кўрсаткичлар пасайиб кетганди. Ху-сусан, шу даврда пиллачиликнинг озуқа базаси 42 фоизга, хомашё етиштириш 35 фоизга, хом ипак иш-лаб чиқариш беш бараварга, шойи газлама тайёрлаш эса саккиз бара-варга камайиб кетганди. Мамлаката-мизга валюта келтирадиган соҳалар-дан биридаги бундай аҳволни тез-ликда бартараф этиш юзасидан йўлбошчимиз ва ҳукуматимиз томо-нидан шошилиш чоралар кўрилди. Тармоқни ривожлантириш юзасидан Президентимизнинг Фармони, Ва-зирлар Маҳкамасининг қарорлари қабул қилинди. Ана шу ҳужжатларга мувофиқ кенг кўламли тадбирлар иш-лаб чиқилиб, улар изчиллик билан амалга ошириляпти. Илгари пилла етиштириш, шойи газлама ишлаб чиқариш ва шу соҳага дахлдор бошқа жараёнлар тарқок ҳолда эди. Яъни,

хомашё етиштириш Қишлоқ ва сув ҳўжалиги вазирлиги тизимидаги ҳўжалиқларда, шойи газлама ишлаб чиқариш эса "Ўзбекенгилсаноат" таркибидagi қорхоналарда амалга оширилиши. Тайёр маҳсулотни со-тиш, илмий-тадқиқот, лойиҳа-конст-рукторлик билан боғлиқ юмушлар бошқа идоралар тасарруфиди эди. Шуларнинг барчаси ҳўкумат қарори-га мувофиқ бир мажмуага биришти-рилиб, уларга раҳбарлик қилиш янги тузилган "Ўзбек ипаги" уюшмаси зиммасига юклатилди.

Тармоқдаги аҳволни яхшилаш учун энг аввало икки муҳим муаммо ечими-ни топиш чораси кўрилди. Биринчиси -пиллачиларга ўз вақтида ҳақ тўлани-шини таъминлаш бўлса, иккинчиси - қорхоналарнинг молиявий аҳволини яхшилаш эди. Шу мақсадда хом ипак-дан фойдаланиб, маҳсулот тайёрлов-чи қорхоналар билан фючерс шартно-малари тузилди ва 1 миллиард 876 сўм маблағ тўпланди. Бундан ташқари

МУСТАҚИЛЛИК - ЗАМОНДОШЛАР ТАҚДИРИДА

республика ҳўкуматининг яқиндан берган кўмаги тўғайли тижорат банк-ларидан 1 миллиард 885 миллион сўм кредит олинди. Бу маблағлар хомашё учун аванс тариқасида тўлашга, қор-хоналарнинг қувватидан фойдала-нишини яхшилашга йўналтирилди. Тад-бирлар тезликда ўз самарасини берди. Пиллачилар моддий манфаатдор-лиқдан руҳланиб, хомашё етишти-ришини кўпайтирдилар. Илгари тўхтаб турган ёки арағ ишлаётган қорхона-лар хомашё билан таъминланиши ях-шиланган, ишлаб чиқариш қувватла-ридан фойдаланиш даражаси 50-80 фоизга кўтарилди.

Юқорида таъкидланган чоралар тармоқни тараққий эттиришнинг би-ринчи босқичи эди. Навбатдаги по-ғона - маҳсулот сифати жаҳон бозо-ри андозаларига жавоб беришига эришиш ҳамда хорижий сармоядор-ларни жалб этган ҳолда кўшма қор-хоналар ташкил этишдан иборат эди. Шу мақсадда хориждаги ва мам-лакатимиздаги банклар билан ҳам-корлик кенгайтирилиб, қорхоналар-ни замонавий дастгоҳлар, асбоб-ус-қуналар ва машина-механизмлар билан қайта жиҳозлаш учун кредит олинди. Германиянинг "Шульц", "Тексима", "Текспроект", Вьетнам-нинг "Вьетхинг КО ЛТД", Япониянинг "Марухачи Киото КО ЛТД", Хитойнинг "Хуашин", Англиянинг "Картхил ин-вестментс" компаниялари қорхона-ларни қайта жиҳозлашда фол кат-нашдилар. Самарқандда пиллани қайта ишлайдиган "Силк Стар" Ўзе-кистон-Таиланд кўшма қорхонаси ташкил этилганлиги қувончли воқеа бўлди. Наманганда "Силк Родд"

Ўзбекистон-Япония кўшма қорхона-сини хомашё билан таъминлаш ях-шиланганлиги тўғайли унинг қувва-тидан фойдаланиш даражаси оши-рилди. Жанубий Кореядаги "Эксим-банк" томонидан 15 миллион АҚШ доллари миқдорида кредит ажратил-ди. Бу маблағ тармоқ қорхоналарини қайта жиҳозлашга ишлатилади. Маҳ-сулот сифати яхшиланганлиги ва унинг ҳажми ошганлиги тўғайли "Ўзбек ипаги" уюшмасининг экспорт салоҳияти кейинги икки ярим-уч йил-нинг ўзида ўн баравардан зиёд ошди. 1998 йили атиги 0,6 миллион АҚШ доллари миқдоридаги маҳсулот хорижага сотилган бўлса, бу кўрсат-кич 2000 йилда 6,4 миллионни таш-кил этди. Яқин йилларда экспортни 50 миллион АҚШ доллариға етказиш учун тармоқни ривожлантириш дас-турида кўзда тутилган тадбирлар из-чил амалга оширилмоқда.

Тармоқнинг негизи ҳисобланган пилла етиштиришини такомиллашти-риш, соҳа ходимларининг моддий манфаатдорлигини кўпайтириш диқ-қат марказида турибди. Чунончи, 2000 йили 1 килограмм пилланинг ўртача харид нархи 380 сўм қилиб белгиланган бўлса, 2001 йили бу кўрсаткич 580 сўмга кўтарилди. Бун-дан ташқари пиллачиларга олдиндан аванс берилаётганлиги, ҳисоб-ки-тоблар изчил йўлга қўйилаётганлиги уларни рағбатлантиряпти. Шунинг учун ҳам 2001 йилда Андижон, Бухо-ро, Қашқадарё, Сурхондарё, Навоий вилоятларининг пиллачилари юқори натижаларга эришиб, тармоқ риво-жига катта ҳисса қўшишди.

Президентимиз ипакчиликнинг мамлакат иқтисодиётидаги ўрнига алоҳида эътибор бериб, тармоқ хо-димлари зиммасига гоят масъулия-ти вазифа юклаганлар. Йўлбошчи-миз томонидан олдимизга қўйилган вазифа - Ўзбекистонни ипакчилик соҳаси бўйича жаҳондаги давлатлар ўртасида иккинчи ўринга чиқариш биз учун ҳаракат дастуридир. Ана шу мақсадга эришишда мамлакатимиз-да ва жаҳонда бу борада қўлга кири-тилаётган фан-техника янгиликла-рига, қimmatли тажрибаларга, тар-моғимиз ходимларининг изланув-чанлигига таянамиз.

Фурсатдан фойдаланиб, уюшма, унинг таркибидagi "Пилла-холдинг", "Шойи" компаниялари, "Ипак-им-пекс" фирмаси, Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардаги "Пилла" бirlашмалари, қайта иш-лаш саноати қорхоналари меҳнат жамоалари номидан мамлакатимиз халқини Мустақиллиқнинг ўн йиллик байрами билан чин кўнгилдан таб-риқлаб, уларга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат, хонадонларига тинч-лик-хотиржамлик тилаймиз.

Абдуманноп АХМАДАЛИЕВ,
"Ўзбек ипаги"
уюшмаси раиси .

ХАЙРЛИ ТАШВИШЛАР

Абдуолим Мамараҳимов 1995 йилда Арнасой туманида биринчилардан бўлиб фер-мер ҳўжалиги ташкил этиб, тасарруфидagi 100 гектар ернинг ярмига пахта, ярмига галла эккан эди. Ўша йили ҳосилдорлик пахтадан ҳам, галладан ҳам 33 центнерни ташкил этди. Чўл шароитида бу кўрсаткич "яхши" ҳисобланса-да, фермерни қониқтир-маганди. Шу тўғайли тинимсиз изланиб, интилиб, меҳнат қилди.

Мана, орадан йиллар ўтди. Бу йил А.Мамараҳимов бошлиқ деҳқонлар 50 гектар галлазорнинг ҳар гектаридан 50 центнердан ҳосил олишди. Пахтадан эса 40 центнер-дан ҳосил қўтилмақда.

Фермернинг ҳисоб рақамида 2 миллион сўмдан зиёд сармояси, "Дамас" автомаши-наси, иккита трактори ва бошқа қишлоқ ҳўжалиқ техник усқуналари бор. Энди у лизинг орқали "МТЗ-80" трактори сотиб олиш ҳаракатида юрибди.

Келдиёр ЖўРАҚУЛОВ олган сурат.

ИБРАТ

Майна Қурбонова бошлиқ фермер ҳўжалигининг ихтиёрида 80 гектар ер майдони бор. Унинг 30 гектарига галла экиб, режадаги 65 тонна ўрни-га 67,5 тонна дон сотишди. Галлачи-ликдан 2595030 сўм даромад олин-ди, соф фойда бир миллион 260 минг сўмни ташкил этди. Шартно-мадан ортиқча галла фер-мер ҳўжалигининг ўн олти нафар аъзосига тенг тақ-симланди.

Айни пайтда фермер ҳўжалиги-да бўлган киши ажойиб манзарага дўч келади. Майна опанинг ўғил-

қизлари, келинлари ва қавми-қариндошлари далаларда лўппи очилган пахталарни қисқа муддатда териб-саранжомлаб олиш учун эгатларга эгилишган. Теримчилар кўнига 90-100 килограммдан пахтани териб топшир-моқдалар. Ҳар беш кўнда уларга пахтанинг пули даланинг ўзида тарқатилляпти. Шунинг-дек, фермер ҳўжалигининг бошқа даласида гўзаларга ишлов бериш ҳам давом эттири-ляпти. Майна опадан бунинг сабабини изоҳ-лаб беришини сўрадик.

-Бу йил баҳор ҳар йилгидан бир ой эрта келди, - дейди Майна опа. - Шунинг учун гўзалар тез етилди ва пастки қўсақлари бар-вақт очилди. Юқоридаги қўсақларнинг ҳам

очишини кутиб теримни бошламасақ, иш-лов бериш жараёнида очилган қўсақлардаги пахталар тўқилиб, исроф бўлади, ишловни тўхтатсак, юқоридаги қўсақлар меъёрида етилмасдан очилади. Шу сабабли терим би-лан гўзага ишлов беришни бирга олиб бора-ямиз.

Ҳақиқатдан ҳам Майна опанинг гапида жон бор. Баъзи гўзаларда очилганидан таш-

НИШОНДА ШУНДАЙ ФЕРМЕР БОР

қари яна 15-20 тадан етилаётган қўсақ бор. Улар бўлиқ қўсақларга айланиши учун гўза қатор ораларига ишлов бериш ва теримни бир вақтда олиб бериш лозим.

Сўхбат асосида шу нарса аён бўлдики, Майна Қурбонова бошлиқ фермер ҳўжалиги аъзолари бирор йил ҳам режани бажаролмас-дан аттанг, деб қўйишмаган. Айтмоқчи Майна опа Деҳқонobod туманининг тоғли қишлоқла-ридан бирида туғилган. Ўрта мактабни бити-риб Қарши тиббиёт билим юртига ўқишга кирди. Ўқишни тугатиб, Деҳқонobod туман марказий шифоконасида ҳамшира бўлиб иш-лай бошлади. Шу орада Хушвақт ака Мўминов билан турмуш қурди. Хушвақт аканинг касби

ЧОРВАСИ КўПАЙДИ

Сариосиёлик фермер Ёқубжон Ҳакимовнинг чорваси 75 бошга етгани-ни кўрган Шароф полвон Норов бозор-га чиқдию 25 бош қорамол сотиб олди.

-Пулни "Пахтабанк"нинг туман бўлими берди, - деди фермер. - Ҳужжатларни бир кўнда ўрганиб чиқишдию бир ярим миллион пулни қўлимга тутқизишди. Қолган бир ярим миллион сўмни ҳўжалигимнинг ҳисоб рақа-мига ўтказиб беришди.

-Мен ҳам кредит олишда қийналганим йўқ, - Ҳамкасбининг гапини маъқуллайдй Ёқубжон Ҳакимов. - Бирпасда имзо чек-эга бўлдим-асосий қис-мни ўтган ойдаёқ тўлаб қўйдим.

-Аслида қарз деган сўз қулоққа ёқмайди. Лекин зарурият бўлганда олиб ишлатсангиз жуда асқотлади-да, - сўзини давом эттирди Шароф полвон. - Мен ҳам кўзининг охирига бориб қарзимни қайтараман. Хом-чўтим шунақа. Ўн гектар бедам бор, яна ўн гектар-да эса маккажўхори етиштиряпман. Беда-нинг ўзидан қишлоқ хашак чиқади. Маккажў-хорининг даромади билан олган қарзимни қайтараман. Қарабиски, 25 бош қорамол ёнга қўлиб турибди.

Аксиядорлик - тижорат "Пахтабанк" туман бўлими бошқарувчиси Мўмин Маҳмудовнинг айтишича, туманда чорвачилик билан шўғул-ланиб бойиб кетаётган фермерлар кўп. Бун-дай фермерлар билан ҳамкорлик банкнинг ўзи учун ҳам катта наф келтиряпти. Масалан, шу йил бошидан буюн фермерларга 13 милли-он 950 минг сўм миқдорида кредитлар берил-ди. Хусусий тадбиркорлар эса банкнинг 9 миллион саккиз юз минг сўм миқдоридаги имтиёзли кредитлардан фойдаланмоқда.

"Туркистон-пресс"

ўқитувчи. Ота-боболари бир умр чорвадор ўтган бу иккала ёш 80-йилларда чўлга отла-ниб, бу ерларда тўб отиб, палак ёзишди, меҳнатдан бахт топишди. Аста-секин деҳқон-чилик илмини пухта эгаллашди. Уч ўғил ва бир қизни ўқитиб тарбиялаб элга қўшишди. Майна опа турмуш ўртоғи Хушвақт ака ҳақида "Ҳеч қачон қўл қовуштириб ўтирмайди, барча иш-ларимда ҳамқору ҳамдўст", дея оғзидан бол томиб гапирди.

Майна опа ўтган йили ҳўжалиқ ҳисобидан туман марказий шифо-хонасига 50 тонна, ҳўжалиқдаги болалар боғчасига 40 тонна қовун-тарвузни бепул улашди. Кам таъминланган ҳамда ўз бо-қувчисини йўқотган оилаларга ба-

ҳолу қудрат ёрдам кўрсатилляпти. - Бу йил 47 гектар майдоннинг ҳар гектари-дан пахта топширмоқчимиз, - дея сўзида давом этади Майна опа. - Бунинг учун бизда шароит ҳам, имконият ҳам бор. Гўзаларимиздаги бўлиқ қўсақлар шодаси, қийғос очилган оппоқ пахта-лар шундан далолат бериб турибди.

Ҳа, Майна опа гапининг устидан чиқади-ган, ташаббускор ва тадбиркор аёл. Шу ту-ғайли ҳам уни Қашқадарёда ҳамма танийди ва ҳурмат қилади.

Норбўта ҒОЗИЕВ,
Бозор ЭРҚОРОВ.
Қашқадарё вилояти.

Мустақиллигимизнинг 10 йиллик тўйи билан барчани муборақбод этамиз!

Хонадонингизга
тинчлик-хотиржамлик,
бахт-саодат тилаймиз!
Шахсий ҳаётингизда
омад ва зафарлар
ёр бўлсин!

Савдо ва тижоратга кўмаклашувчи
"САВДОТАР"
акциядорлик - тижорат банки жамоаси

БУХОРО НЕФТНИ ҚАЙТА ИШЛАШ ЗАВОДИ

Азиз юрtdошлар!

Энг улдуғ, энг азиз байрамимиз -
Муствақиллигимизнинг 10 йиллик
тўйи барчангизга муборақ бўлсин!

*Жонажон
Ўзбекистонимизнинг
буюк келажagini
яратиш йўлида барчага
омад ва улкан
зафарлар тилаймиз!*

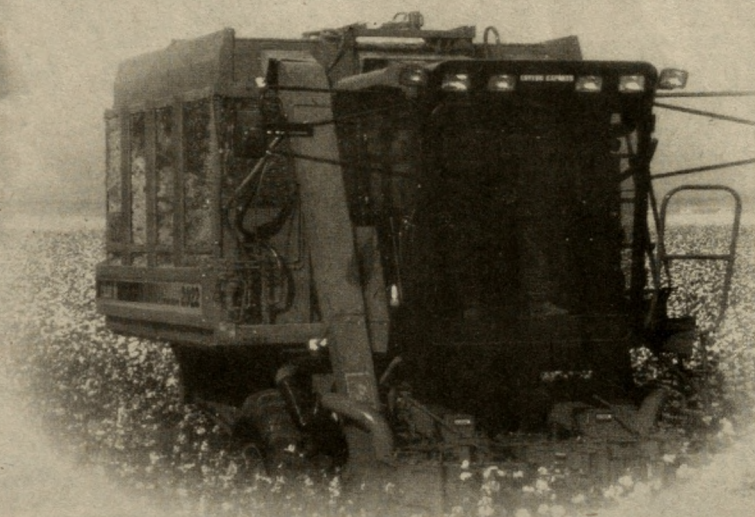
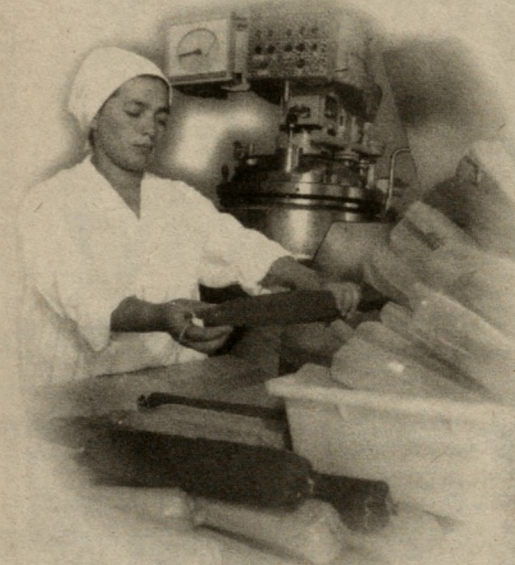
Ўзбекистон - Аллоҳ назар қилган юрт!

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДЕХҚОН ВА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИ УЮШМАСИ, ДЕХҚОН ВА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИНИ Қўллаб-қувватлаш Жамғармаси

*Барга ҳаётёрликларимизни, деҳқон ва фермерларни
Мустақиллигимизнинг 10 йиллик тўйи
Билан таъбриклайдилар!*

Мустақиллик шарофати тўғрисида деҳқон ва фермер хўжаликлари мулкка, ерга эгаллик ҳуқуқи билан Ватанимиз
равнақи, дастурхонимиз тўқинлиги йўлида меҳнат қилмоқдалар.

Ишончимиз комилки, қишлоқ хўжалигида иқтисодий
ислохотларни амалга оширишда деҳқон ва фермерларнинг
улуши йилдан-йилга ортиб бораверади.

*Азиз юртдошлар!
Ўстидан Сизларга инъом этган бахт-иқбол, ҳонадонингиздаги
тинчлик-хотиржамлик, фаровонлик янада зиёда бўлсин!*

СИРДАРЁ ТУМАНИ МЕХНАТКАШЛАРИ, “ТАДБИРКОРВАНК”НИНГ ТУМАН БЎЛИМИ ВА “СИРДАРЁШАРОВ” КОРХОНАСИ

*Энг улф - энг азиз
байрамимиз
Мустақилликнинг
10 йиллик
тўйи билан
барчани
чин дилдан
муборакбод этади!*

ИСТИҚЛОЛ ДУНЁГА ТАРАТАР ЁҒДУ, КЕЛАЖАГИ БУЮК ЎЗБЕКИСТОН БУ!

**Ҳар бир
хонадонга
ТИНЧЛИК-ТОТУВЛИК
тилаймиз!**

ЮРАКДАН КУЙЛА, ҚАРОҒИМ!

Бугунги суҳбатдошимиз - Ўзбекистон халқ артисти, эл ардоғида бўлиб келаётган **Берта Давидова**.

-Сизга илк саволим: санъат ва ҳаёт ўртасидаги узвий боғлиқлик нимада деб ўйлайсиз?

-Санъат - яратилган дегани. Бинобарин, ҳаётнинг ўзи Яратганнинг бебаҳо санъатидир. Демак, бу икки тушунча бир-бири билан чамбарчас боғлиқ. Шахсан мен ўз ҳаётимни санъатсиз тасаввур қилолмайман.

-Санъатдаги йўлингиз шарафли ва ибратли. Ўзингиз бу йўлда ҳеч афсус чекканми?

-1943 йил Тошкент ҳарбий госпиталида ҳамшира бўлиб ишлардим. Ёшим 17 да эди. Бир кун радиокomiteдан Юнус Ражабий бошчилигидаги ансамбль госпиталимизда концерт берди. Шунда бир беборимиз Юнус акага қараб: "Бизнинг ҳам ашулачи кизимиз бор", - деб мени кўрсатди. Мен доим Халима опанинг "Ок ойдин кечалар" кўшигини хиргойи қилиб юрардим. Юнус ака "Қани, кизим, куйла-чи", - дегач, шу кўшиқдан бир банд айтдим-у, уялиб қочиб кетдим. Кейин Юнус Ражабий ва Имомжон Икромовлар мени госпиталдан олиб кетишиб, ўз гуруҳларига ишга олишди.

Санъатдаги йўлим шу тасодиф билан бошланди ва 45 йил санъатнинг ўзига яраша захматлари, қувончлари оламиди яшадим. Баъзан ё оилани, ё санъатни танла, дейишганда асосатда азоб чеккан пайтларим ҳам бўлди. Лекин ҳеч қачон афсус чекмадим. Санъат йўлида сочим оқаргани ҳам бахт. Ўзлаб шоғирларим муваффақиятлари эса менга қувонч. Агар саҳнада кўшиқ айтиб жон берсам ҳам, розиман.

-Сиз билан миллий кўшиқчилигимизнинг бугунги ҳақида суҳбатлашасан...

-Албатта, санъат, ҳусусан, кўшиқчилик мутта-сил янгилаш ва ривожланишга тақозо этади. Бирок, ҳақиқий кўшиқ замон ва макон чегарасини тан олмайди.

Бугунги ўзбек кўшиқчилиги ҳақида илиқ фикр билдириш мумкин. Айни пайтда миллий кўшиқчи-лигимизнинг буюк даргаларига муносиб издош-лар бирмунча камчилиги ҳам таъкидлаш зарур, менимча. Шунинг учунми, сўнгги давларда мумтоз мусиқа шайдоларининг сафи тобора қисқариб бораётгандек. Эҳтимол мен янгилашаётгандир-ман...

-Бунинг сабаби, мумтоз мусиқамизни тушунадиган ёшлар камлигидан бўлса керак. Шундай эмасми?

-Санъатни тушунамсанг, ундан завқ ололмай-сан.

Бизнинг классикамиз жаҳон санъатида муҳим ўрин тутди. Унинг ихлосмандларини дунёнинг исталган бурчагидан топиш мумкин.

Тўғри, гапингизда жон бор, ҳозир аксарият ёшларимиз бой мусиқий меросимизни юракдан ардоқлаш, фахрланиш ўрнига ёмғирдан кейин кўзқориндек кўпайган "санъаткор"ларнинг "санъ-ати"га махлиб бўлиб қолгандилар. Айниқса, бир пайтлар Ботир Зокировлар чўққига олиб чиққан эстрадамизнинг мавқеи ачинарли тарзда тушиб кетганди. Бунга кимни ё нимани айбдор санашга ҳам ҳайронсан, киши.

-Санъат фидойиликни талаб этади. Аммо, негадир бугун ёш санъаткорларимизда бу

унчалик сезилмайди. Эстрада-мизнинг мавқеи пасайганига ҳам шу сабабмасмикан?

-Яширмайман, ҳозир телевизор радиодан эстрада кўшиқларини тингламай қўйганман.

Тунов кун (неварам кўриб ўтир-ган экан) телевизорда ўзбек (!) кизи кўшиқ куйлапти. Гир айланиб рақс-га тушади, сўзи фақат "Ташлаб кет-динг...". Тушунмадим, бечора ёри ташлаб кетганига хурсанд шекилли, оғзини кулгидан йиғиштиролмайдми. Агар юз-кўзини демаса, кийиниши-дан бир қараган одам йиғитми-ки-ми, деб ҳайрон бўлади. Буларга-ку чидаш мумкин, аммо бу "умидли юл-дуз"да на овоз бор, на истеъдо!

-Сиз айтмоқчи, бу "дангир-дунгир"лар ай-рим ёшларимизга ёқади-да. Аслида истеъ-додсиз санъатга даъвогарлик қилаётганлар-ни кўкка кўтарётган ҳам мухлисларнинг ўзи-масмикан?

-Инкор қилмайман. Бирок, санъатнинг омма савиясини юксалтиришдек вазифаси бор. Агар бир кўшиқнинг сўзи, куйи кўнглини "қитқиласа", унинг завқини йиллар бўйи унутолмасанг, мана бу асл кўшиқдир. Назаримда, ҳозир баъзи ёшлар кўшиқ деганда ўртада эчкидай сакраб ўйнаш "ху-ружини уйғотадиган" куйни тушунишга шекли-ли. Энг ёмони, ўзимизга хослик, миллийликка эътибор сусайган. Ўзгаларга тақдидан ҳеч қачон санъат чўққисига чиқиб бўлмайди.

-Бу тақдидни замонавийлик деб тушунадиганлар ҳам бор.

-Худди шунинг учун ҳам миллий замонавий кўшиқчилик масаласи долзарб бўлиб турибди-да.

Эътибор беринг, ҳинд эстрада-си, эрон эстрадаси (ва ҳоказо)да

ҳам ўша халқ миллийлиги сақланиб қолган. Фарб эстрадасида ҳам ўзига хос оҳанг бор.

Хали унисидан, хали бунисидан олиб, ўзларича замонавий кўшиқ яратётган бизнинг эстрада хо-надаларимизга эса ҳайрон қоламан. Ахир мил-лийлик - бу оригиналлик, у бошқаларникига ўхша-маслиги керак. Узукка кўз қўйгандек, сўз ҳам, куй ҳам, ҳатто ижро ҳам ўзбекона бўлсин-чи, қани, қайси муҳлис уни севиб тингламас экан?! Бошқа миллат, элат санъатига тақдид қилиш (ўғирлаш!) бу замонасозлик, ҳолос!

-Бизнинг-ча, бунга аста-секин чек қўйилса керак?

-Тан олиш керак, маълум вақтгача кўшиқчили-гимиз бироз назоратсиз қолди. Ҳайрият, бунга англаган ҳукуматимиз "Эстрада кўшиқчили-ки санъатини янада ривожлантириш тўғрисида" қарор чикарди ва ҳадемай, бизни ўйлантиртган бу муаммолар ҳам ечилиши табиий. Агар ушбу қарорга мувофиқ ҳар бир кўшиқ бадиий кенгаш текширувидан ўтса, санъаткорлар назоратга олинса, ҳеч ким бебошлик қилишга ботинолмай-ди.

-Муаммолар ҳақида соатлаб суҳбатлашиш мумкин. Шу ўринда устоз санъаткор сифати-да ёш издошларингизга ўғитларингиз?

-Йиғитми-қизми, қайси халқ, миллат фарзан-ди эканлигини унутмасин. Юрагида бўлсин санъ-атга ташналик. Санъат покликни севади. Демак, халқ назаридан қолмай деса, покликка интил-син!

Ф.МАХКАМОВА суҳбатлашди.

-Кўрайлик-чи, "Интернет"да нима янгиликлар бор экан!
Б.АКРАМОВ сурат-лавҳаси.

ШАҲИДЛАР ХОТИРАСИ МУҚАДДАС

Мустақиллик учун курашган фарзандларини халқ ҳеч қачон унутмайди. Уларнинг исм-шари-фи тиллардан тилларга кўчади, сиймоси му-саввир мўйқалами боис абадийда дахлдорлик касб этади, шаъни шеър дostonларга мухрла-нади.

Албатта, бу эзгу ишларнинг барчасига Истиқлол боис. Фитрату Чўлпон каби ўнлаб донишманд адиб-ларнинг исм-шарифини расмий доираларда айтиш таъқиқлангани кун кечагина эди. Мана бу кун бу азизлар хотираси олдида халқ таъзимда.

Ўзбекистон Бадиий академиясида яқинда "Шаҳид-лар хотираси - расомлар ижодида" кўргазмаси на-мойиш этилди. Кўргазма залига қўйилган қатагон да-ври тасвирланган картиналар кўнгилда қайғу уйғотади. Ёруғ кўнлар қадр-қиммати қай даражада эканлигини яна бир қарра тушунамиз.

-Қатагон қўрбонлари сиймосини санъат воситасида ифодамак савоб иш, - деди маросимда сўзга чиққан Ўзбекистон Президенти девонининг масъул ходими Ота-назар Матёкубов. - Бу ўтганлар руҳини шод этиш демак.

"Шаҳидлар хотираси" хай-рият жағмарма-фессор Наим Каримов, биз уларни эслашга мизми - бу шаҳидлар қалбимизда бар-хаётигидан дарак беради, - деди.

Оқсоқол ёзувчи Шукрулло репрессия азоблари борасида гапирди. Ўзбекистон халқ шоирлари Жу-манийэ Жабборов, Халима Худойбердиева шаҳид-лар хотирасига бағишланган шеърларини ўқиб бер-дилар.

Бурда сўзга кўнган хотиралар, шеърлар сувар-лар ила уйғунлик касб этарди. Айниқса, Азиза Маматова-нинг "Чўлпон", "Усмон Носир" портретлари, Алишер Мирзаевнинг "Қатагон" картинаси, Т.Саъдуллаевнинг "Профессор Х.Сулаймонов портрети", Б.Маҳкам-овнинг "Абдулла Қодирий" картиналари санъат ихлос-мандларида ёрқин таассурот қолдирди.

Б.РУЗИМУХАММАД

АРАФА

Фаргона шаҳридаги Аҳмад ал Фарғоний но-ми оромгоҳда мамла-катимиз мустақиллигининг ўн йиллигига бағишлан-ган байрам сайли бўлиб ўтди.

АЙЁМ НАШИДАСИ

Саноат ва қишлоқ хўжали-ги махсулотлари савдо яр-маркалари, турли кўнгило-чар халқ ўйинлари, спорт белла-шувлари байрам иштирокчи-ларига ўзгача қувонч бахш этди.

Байрам тантаналарининг асосий қисми кечқурун, оромгоҳнинг бош майдонига ўрнатилган анфитеатрда бўлиб ўтди. Вилоят санъат усталари ижросидаги «Сени қўйлаймиз, Ватан» деб ном-ланган театрлаштирилган байрам томошалари, виллоят, шаҳар ва туманлар бадиий жамоаларининг чиқишлари санъат усталари ҳамда ёш ижрочиларнинг катта кон-церт дастурлари билан уй-ғунлашиб кетди.

(ЎЗА)

ИСТИҚЛОЛ - МУСАВВИРЛАР ИЖОДИДА "ЖИЗЗАХ ҚЎЗГОЛОНИ" ҚАНДАЙ ЯРАТИЛГАН?

"Туркистон халқ оммасининг феодал ва мустахлак-чилик зулмига қарши энг йирик чиқиши 1916 йилдаги июл кўзғолони бўлди.

Бунга чор ҳукумати томонидан 1916 йил 25 июнда қабул қилинган "Уруш бораётган жойларда мудофаа ва ҳарбий алоқа иншоотларини қуриш, шунингдек, давлат мудофааси учун зарур бўлган жамики бошқа ишларни баҳарлаш учун ғайри рус (рус бўлмаган) аҳолининг эркак қисмини жалб этиш тўғрисида"ги фармони сабаб бўлди", дейилади тарихий манбаларда.

Туркистонни босиб олган Россия шу пайтга қадар мусулмон-ларни мудофаа ишларига аралаштирмас, умумий ҳарбий хиз-матга олмас эди. Бу фармонидан ҳам худди шу мақсад назарда тутилган. Эндилликда мусулмон кўчларидан махфий қўллик сифатида фойдаланиш, мардикорликка олиб, оғир ишларни баҳарлаш мақсад қилиб қўйилган эди.

Жиззахда туғилган шоир Ҳамид Олимжон "Туғилдим-у, шу он бўғилдим" деб айнан ўша воқеани эслаб ёзган. Республика-миз мусаввирларини ҳам бу муҳим ўтган кўнлар хотираси тинчлати. Халқ рассомлари Ўрол Тансиқбоев, Зокир Иноғо-мовлар ҳам "Жиззах кўзғолони" картиналарини яратиб, халқ-нинг босқинчилар зулмига, ноҳақликларга нисбатан нафратини акс эттирган эдилар.

Ижоднинг кўп қисмини Ўзбекистон тарихий воқеаларини бадиий асарларида ифода этишга бағишлаб келаётган Малик Набиевни ҳам 1916 йил мавзуси бефарқ қолдирмади. Натижада мусаввир мўйқаламидан хонланган "Жиззах кўзғолони" карти-наси яратилди. Мазкур асар мусаввирнинг рус истилоҳига бағишланган биринчи иши эди.

"Жиззах кўзғолони" картинаси Маданият ишлари вазирлиги тавсияси билан Жиззахдаги музейга топширилди. Асар фото-нускасини кўрсатар экан, унинг тавсифи, воқеаси, ишлатилган рангларни хусусида расом шундай деди:

"Жиззахда бир неча марта бўлганман. Айнан шу воқеани кўрган, бошидан кечирган одамлар билан суҳбатлашдим. Бўлган воқеа макони, манзилни топишга уридим. Кўзго-лонлар бўлиб ўтган жойларни эринмай сўраб-суриштириб, яхи-лаб кузатишга тўғри келди. Ниҳоят, манбаларда айтилгандек ёз пайтини акс эттирдим. Унинг фониди қишлоқ хонадонлари, яйдок дала бўйлаб ўтган темир йўл, кетаётган бронепоезди-ни тасвирладим. Асарда кўзголон, унинг қолдирган изи, фожиаси-ни акс эттиришга интилдим. Композицияда эр, хотин, бола қиёфалари бор. Она боласини кўтариб олганча жонсиз эрининг жасади олдида фарёд чекапти. Уч қиёфада ҳам мотамсара вазиятни тасвирда кўрсатишга ҳаракат қилганман, эркак боши-дан яраланганлиги ҳам аниқ кўзга ташланиб турибди.

Мусаввир ишлатилган рангларга эслаб, менга изоҳлаб берарди. Унда жигарранг, қизил, қўқ, яшил, ҳаво ранг, оқ ранглардан унумли фойдаланилиб, барча тасвирлар ифодали қилиб аниқ кўрсатилибди. Олд тарафда нурли бўёқларнинг қўланиши келажақ ҳақидаги орзу-ўйлар, ёрқин истиқболни билдирар экан.

"Жиззах кўзғолони" асари 1940 йилда яратилиб, шу йили очилган республика бадиий кўргазмасида намоиш этилганда томошабинларга манзур бўлиб, ижобий баҳоланган.

Ўзбекистон халқ рассоми, академик Малик Набиев саксон беш ёшдан ошди. Санъаткор Мустақиллик мавзусида янги-янг ишлар яратиш иштиёқида ижод қилапти. Мақсадлари Ўзбекистон-тарихи билан боғлиқ мавзуларини тўлдириш, катта туркум асарлар яратишдир.

Махмуд АХМЕДОВ,
Ўзбекистон Бадиий академияси
ижодкорлар уюшмаси аъзоси.

ИСТИҚЛОЛИМИЗНИНГ 10 ЙИЛЛИК БАЙРАМИ билан мамлакатимизнинг барча фуқароларини самимий муборақбод этамиз!

**Табаррук Ватанимиз
Осмони доимо мусаффо,
жаётимиз янада
фаровон,
дастурхонимиз
тўкин-сочин
бўлсин!**

"Сурхондарё озиқ-овқат саноати" корхонаси

Бош
муҳаррир
Ўткир
РАҲМАТ

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:

Салид АХМАД, Туроб ХОЛТОВЕ, Азимжон АЮПОВ, Абдурашид БОБОМИРЗАЕВ, Искандар ҚАЛАНДАРОВ, Эркул ЗИКРИЕВ, Икромжон НАЖМИДДИНОВ, Бахтиёр ОЛИМЖОНОВ, Комилжон МАМАЖОНОВ, Суннат САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Ҳабиб ТЕМИРОВ (бош муҳаррир биринчи ўринбосари), Гафур ШЕРМУХАММАД (масъул котиб), Шамсиддин ЭСОНБЕКОВ.

МУАССИСЛАР:

Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, "Ўздонмаҳсулот" корпорацияси, "Ўзмева-сбазавотузмаснаот-холдинг" компанияси, "Ўзпахтасаноат", "Ўзбек илғи", Деҳқон ва фермер хўжалиқлари уюшмалари, Агросаноат мажмуи ходимлари қасаба уюшмаси Марказий Кўмитаси

Телефонлар:

Қабулхона - 133-09-93 - 133-40-87 (факс), бош муҳаррир ўрин-босарлари - 133-16-27, 133-44-43, котибият - 136-56-26. Ижодий гуруҳлар: 136-56-21, 136-56-25, 136-54-42, реклама ва эълонлар - 136-56-30 (факс).

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:

Қоракалпоғистон Республикаси - 8-361-58-519-58; Андижон - 8-374-2-25-32-23; Бухоро - 8-365-22-648-22; Жиззах - 8-372-33-553-59; Навоий - 8-436-22-588-56; Наманган, Фарғона - 8-369-22-652-10; Самарқанд - 8-366-233-00-52; Сурхондарё - 8-376-46-526-61; Сир-дарё - 8-367-225-41-73; Тошкент - 8-371-136-56-21; Хоразм - 8-362-22-640-80; Қаш-қадарё - 8-375-22-517-65.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083, ТОШКЕНТ,
МАТБУОТЧИЛАР
КЎЧАСИ, 32

Газета сешанба,
пайшанба, жума
кунлари чиқади

"Шарқ" наشريёт матбаа
акциядорлик
компанияси
босмахонасида
босилди.
Манзили:
«Буюк Турон»
кўчаси, 41-уй.

Газетамиздан
мақолалар
кўчириб
босилганда «Қишлоқ
ҳаёти»дан олинди
деб кўрсатилсин.
Навбатчи:
А.КАРИМОВ